HET PUJAI-GEHEIM DER SURINAAMSCH E CARAÏBEN.

DOOR

A. PH. PENARD.

I.

Inleiding.

De *pujai* is de priester en dokter der Surinaamsche Caraïben of Kalienja's. De oudste *pujai* is tevens opperhoofd en raadsman. De Indianen beschouwen hem als de ondervinding in persoon, gelijk de *pujai-awlan*, of het woordenbeeld zijner waardigheid duidelijk te kennen geeft. Hij is de *jolokan-opotole* (geesten-baas). De *pujai* voert den strijd tegen den dood en het verderf; hij is ook de grootste tegenstander der moderne beschaving, achter welker masker hij het spottend gelaat van het materialisme ziet. Hij is een tweede *tamusi* (grootvader) voor zijn dorpsgenooten, die hem derhalve zoo noemen. De *pujai* moet de lijdende leider zijn, een voorbeeld van moed en opoffering.

Als de *pujai* zijn *jakuwalę* (begeestering) opwekt, heeft hij gemeenschap met geestelijke wezens. De geboren *pujai* wekt zijn begeestering op zonder ooit kunstmiddelen in te nemen; de minder begaafde gebruikt daartoe *tamu-atjule* (tabakswater), *takini-atjule* (sap van den *takini*-boom) of *pomui-atjule* (peperpap). De tabakswater-drinker wordt *tamu-pujai*, de *takini*-drinker *takini-pujai*, de peperpap-drinker *pomui-pujai*. Elk hunner beschikt over andere geesten. Soms komen deze wezens met elkaar overeen, doch spreken niet dezelfde talen.

In dit opstel zal zoo zuiver mogelijk worden weergegeven wat een Indiaan die een leergang voor *pujai* heeft doorgemaakt, mij mededeelde omtrent zijn wedervaren.¹⁾

¹⁾ Minder volledige mededeelingen die mij reeds vroeger, door andere Indianen, verstrekt werden, zijn opgenomen in het te Paramaribo uitgegeven weekblad *De Periskoop*, 1925 en 1926 onder den naam „Iets over onzen Caraïbischen Pujai”.

De spelwijze der Indiaansche woorden is als volgt:

a als *a* in dat.

c als *e* in tering of *i* in dit.

e als *e* in de.

i als *ie* in iets.

o als *o* in toren of in Fransch pot.

u als *oe* in voet.

g als *g* in Engelsch go.

j als *j* in jaar of *y* in Engelsch year.

w kort uitgesproken *o*, trekkende naar *ü*.

II.

Voorbereidingen tot den *pujai*-leergang.

Door tusschenkomst mijner roode vriendin Sitjune maakte ik kennis met den tabaks- en takini-meester Maliwiaju, of Miwaju, van Langaman Kondre (Langemansland) te Galibi, Beneden-Marowyne. Hij was deforsch gebouwde zoon van het dorpsheofd Majanale en een kleinzoon van den overleden *pujai* Langa Man. Hij kende zijn leeftijd niet, doch scheen ongeveer dertig jaren oud te zijn.

Maliwiaju kwam mij te Paramaribo geregeld bezoeken. Hem vergezelde zijn vrouw, Pulamu, twee dochters en een zoontje. Ik was den man gerecommandeerd door zijn oudtante Alijemo, dus kon hij veilig over alles met mij spreken.

Maliwiaju leed aan een blanken-ziekte²⁾, waarvoor hij reeds medicijn van den stadsdokter Weytingh gekregen had. Hij stelde weinig vertrouwen in de huidige *pujai*-kunst, want het kerkelijke doopsel³⁾ werkte deze zoo tegen. Ja, de slangachtige *Kulupi* was reeds uit Marowyne verdwenen. De machtige woudgeest *Tekokę* trok zich gramstorig op den hoogsten bergtop terug. De blanke geest *Wireimio* verscheen slechts diep in het bosch. Men hoorde er soms de hoefslagen van zijn onzichtbaar *tololo*-paard⁴⁾. Al de tot demonen gemaakte *pujai*-wezens zouden dit land op dezelfde wijze verlaten, naarmate de roodhuiden uitstierven. Er leefden nog enkele sterke *pujai*'s op eenzame plaatsen in Boven-Marowyne, maar de krachtigste

²⁾ Eene niet oorspronkelijk Indiaansche ziekte.

³⁾ De Roomsche-Katholieke doop.

⁴⁾ *Kulupi* is de heer der winden. De zwarte behaarde *Tekokę* is de woudengrootvader of voortbrenger van het geheele woud. *Wireimio* is de bergengrootvader, die verblijft in bergen vol goud, en zich in menschengedaante altijd met zijn gouden lans vertoont. *Wireimio*'s paard, dat *Tololo* heet, kan vliegen.

onder hen stond niet eens gelijk aan den zwaksten van vroeger. Papa Majanale had hem gedwongen om zich aan de medicijnkunst te wijden, anders ware het nooit gebeurd.

Op dertienjarigen leeftijd trad Maliwiaju bij den Franschen koopman Albert Disaire (?) te St. Laurent in dienst. Vijf jaren later moest de semi-beschaafde jongeling hals over kop naar zijn geboortedorp terugkeeren, om voor *pujai* te studeeren. Op Majanale's aandringen zou hij niet alleen tabakswater, maar ook *takini-sap* innemen.

Akumawai was de beste tabaks- en *takini*-meester der geheele Beneden-Marowyne. Samen met negen-en-vijftig andere studenten leerde hij ruim veertig jaren geleden de *pujai*-kunst van de vroede meesters Werensi en Pirakalu in een reusachtig groote *tokai* (*pujai*-hut). Elk der leerlingen had zijn *sipiotonen* (*sipio*-verschafster)⁵⁾, zoodat er zestig *sipiotonamo* (*sipio*-verschafsters) waren, aan wier hoofd twee zeer bejaarde *apolemukon*, of meesteressen stonden.

Majanale wendde zich tot meester Akumawai met dit verzoek: *emule amolepakose, tamusi* (leer mijn zoon pujayen, grootvader). Daarop zeide Akumawai vriendelijk: *Ote-uwate-man* (het is niets). *Omule samolepatake* (ik zal uw zoon leeren pujayen). *Olo nonen ewa* (laat hem komen tot mij).

Akumawai deelde Maliwiaju mede, dat er nog vijf jongelingen bij hem wilden lesnemen, te weten zijn zoon Albert, alsmede Junu, Julaira, Koko en Aluwanaime. Elk hunner liet hij meteen een *tamupate* (tabaksveld) van $\pm$ anderhalve ketting⁶⁾ aanleggen. Na vijf weken zou de aangeplante tabak juist geschikt wezen ter bereiding der *pujai*-medicijn voor den twaalfdaagschen cursus.

Onder Akumawai's toezicht bouwden Maliwiaju en zijn medestudenten vlug een ruime *tapui*, of met palmladeren bedekt leerhuis. Zij maakten een cederhouten kaaïman-bank⁷⁾, waarop allen tegelijk konden zitten. Zij stelden de *putauja*-kooi samen, een vierkant draai-toestel van rechte takken of latten met een opening bovenaan⁸⁾. Eigenhandig vervaardigde iedere leerling ook zijn kalebas-*malaka* (medicijn-rammelaar) en een twee meter langen pijlrieten *mapulu*

⁵⁾ *Sipio* = sap van de tingi-moni (*Protium Heptaphyllum*), waarin een roode verfstof wordt gemengd. Dagelijks bij het invallen der duisternis beschildert de *pujai*-maagd haar student hiermede.

⁶⁾ 1 ketting = 20.72 meter.

⁷⁾ Lage bank uit een blok hout, in de gedaante van een kaaïman.

⁸⁾ Gelijkende op de kravanna waarmede men vogels vangt (T. E. & A. P. Penard, Birdcatching in Surinam. De West-Indische Gids, 8e deel, blz. 546 en afbeelding no. 2).

(tooverstaf). Allen fabriceerden hun *siwei-anokęsan*, of boogjes en pijltjes van koemboe-palmblad-stengel. Evenveel warimbo *waluwalu*'s (mierenmatjes) en *juku-ekunde*'s (mierengordels)⁹⁾ werden door hen gevlochten.

Akumawai droeg zes maagdelijke *sipio*-verschafsters op om zijne leerlingen met *sipio*-sap te beschilderen. Maliwaju's *sipio*-schilderes heette Iwia. Alle zes maagden werkten onder een ervaren *apolemu* of meesteres, genaamd Amape.

Bij gebrek aan meisjes kunnen gehuwde vrouwen dienen als *sipio*-verschafsters, beweerde Maliwaju, mits zij van haar echtgenoot scheiden, tijdens haar verblijf in de groote *tokai*.

Meester Akumawai wilde elk zijner leerlingen op twaalf *saperakon* (drinkschalen) doen loopen. Vrouw Amape gelastte de maagden om twee-en-zeventig dezer schalen voor hare studenten te bakken. Al de verschillende voorwerpen moesten zij met het figuur van *Tukajana*'s *wonepule* (wenteltrap) beschilderen. Dat zou *Tukajana*, den koningsgieren-grootvader¹⁰⁾, of leider der *tamuakęle* (tabaksgeestentroep) gunstig voor den *pujai*-cursus stemmen. De jongedochters mochten de studentenbank, noch den zetel des meesters, gebruiken.

Geen vrouw kan plaats nemen op de *pujai*-bank zonder deze te verontreinigen, verklaarde Maliwaju, want dat is tegen de Indiaansche zuiverheidswet.

Akumawai noodigde al zijn dorpsgenooten uit om de *tokai* in te

⁹⁾ Vlechtwerk, in de mazen waarvan levende bijtende mieren van de soort *juku*, worden vastgeklemd.

¹⁰⁾ De onstoffelijke wezens zijn ontelbaar. Er bestaat een geest van elk ding, dat een naam heeft. Dit wezen doet zich eveneens voor in stukken, of behoort zelfs tot alle mogelijke combinaties. Ieder soort ding heeft zijn *jana*, *jumu* en *tamulu*. De *jana* is het gewone imaginaire individu; de *jumu* (= vader) is de geest of het wezen; de *tamulu* (scheppende grootvader) is het wezen der *jumu*'s. In den vorm hunner soort verschillen deze drie wezens van elkander in grootte of in aantal, mits zij niet van den mensch zijn. De *jana* heeft de natuurlijke grootte der stoffelijke soort en verschilt hiervan alleen in gehalte; de *jumu* is grooter, bestaat uit een groep individuen; de *tamulu* is reusachtig en bestaat uit het grootst aantal gewone wezens. Zie voorts noot ¹⁵⁾.

In menschengedaante komen de *jana*, de *jumu* en de *tamulu* met elkander overeen, als alle andere personen. Zij bezielen dikwijls hun vrienden onder de menschen zonder deze in het minst te kwellen.

Ieder voorwerp wordt opgedacht, weshalve de geest daarvan een denkbeeld moet zijn. De wereld is Gedachte in materie. Het Wezen van alles is Mensch.

Den Schepper en den Stamvader noemen de Indianen bij denzelfden naam, te weten *Tamusi*. Zij verklaren „*Tamusi Kalinjameman* (God is Caraïb)“.

„Als er geen geest was om alles te doen zijn wat het is“, zeide mijn roode vriend Alipjane, „dan zou er ook niets bestaan“.

wijden. Zoodra de van palmladeren gevlochten *pamakali*-deur achter hen dichtviel, zongen zij herhaaldelijk dit lied:

*Tapui-tiano, tapui-tiano,
Pujai-wiotamolepatopoi, wiatapulutopoi,
Kewerusiŋ aponembo.*

(Leerhuts binnenste, leerhuts binnenste,

Pujai-leerplaats, bedekte plaats,

Voormalige zetel onzer pasduif (*Leptotila rufaxilla*).)

Tegen zonsondergang gingen al de inwijders weer naar buiten. De *pujai*-maagden dischten een stevig maal op, dat de studenten naast elkander voor de *pamakali*, of *tapui*-deur gezeten, smakelijk nuttigden. Zij beschilderden hun lichaam met het figuur van *Tukajana*'s trap en bezetten dit met *awele-maliŋ* (houtooievaars-dons).

III.

Eerste leernacht. *Ewalumu*, de donkere. *Kalukuli*, het hemelsche sieraad. *Tukajana*, de geleider naar de hemelsche gebieden. Tabakswater drinken.

Maliwaju's inlichting omtrent den leertijd luidde:

De studenten moeten vierentwintig dagen en nachten in de gesloten *tapui* blijven. Om de drie etmalen leeren zij, drie nachten achtereenvolgend al dansende zingen, en rusten bij dag in de hangmat. Drie zulke etmalen vormen één *tokai* of studieperiode. Na elke *tokai* volgen drie etmalen *otalemano* (rust). Gedurende dezen tijd zitten de leerlingen gewoonlijk iederen dag met pepersap in hun oogen op de kaaimanbank aandachtig naar de wijze lessen van den meester te luisteren, die, over de *jolokangon* (kwade geesten) sprekende, tevens de *jakuwakon* (goede geesten) onder hen verdeelt, als waren deze wezens gelijk spijs en drank. Alle drie nachten der *otalemano*-periode mogen de jongelui slapen, totdat de *tokolo* (Guyana-patrijs) met zijn naamgeluid aankondigt, dat het morgenrood verschijnt.

De *pujai*-vrouwen zetten alles voor den eersten leernacht in de groote *tokai* gereed. Zij brachten er de noodige voorwerpen, o.m. *samakukon* (aarden potten), *manalekon* (warimbo zeven), *positjon* (pap kalebasjes) en zooal meer. Alle moesten nieuw wezen, vermits gebruikte niet rein meer zijn.

De beschilderde studenten gingen recht overeind staan, om hun *mapulukon* (staven) uit *Akumawai*'s handen te ontvangen. Tot ieder

afzonderlijk sprak de meester op gezaghebbenden toon:

Mapulu seja owa (ik geef den staf aan u). *Ero-ke ajuwatake tapuitia* (met dit zult gij dansen in het dichte huis).

De studenten traden de *tapui* met Akumawai binnen. Deze draaide zijn rammelaar met de rechterhand, terwijl allen luidkeels zongen:

Tokairę senetamui,

Wotapulutopoi woto pererimbio-wa.

Wotokon walapakon wotapulutopoi simio-lo-la.

Wotokon patakaitjon wotapulutopoi simio-lo-la.

(Ik zal mijn leerhut gezien hebben,

Mijn door de visch pererimbio (voormalige pereri; Negerengelsch sriba) bedekte plaats.

De bedekking der visschen warapa's, is de simio-liaan.

De bedekking der visschen pataka's, is de simio-liaan.)

Voorafgegaan door Akumawai, begonnen de studenten in 't dichte leerhuis onmiddellijk den cirkeldans uit te voeren. Elkanders hand vasthoudende, huppelden zij er (springend als een dravend paard) bij paren al sneller rond. Akumawai drukte den rechterbovenarm zeer stijf tegen zich aan, zoodat hij onophoudelijk met zijn *malaka* kon ratelen, ter begeleiding hunner *eremirękon*. De zangers herhaalden elk dezer geestenliederen, totdat zij geheel buiten adem geraakten.

Ziehier eenige der *alemitjon* (*pujai-gezangen*):

1. *Wemapulu topoi tjumololę juwenge Tukajana-wa.*

(Ik heb mij met een bepaald doel van een *mapulu*-staf doen voorzien, door Tukajana.)

2. *Tokairę-undę eremitiani merowani suwi-jetę.*

Tokairę-undę eremitiani merowani mawi-jetę.

(De *pujai*-liederen zinger der basis van mijn *tokai* heet *suwi* (*Crypturus pilleatus*).

De *pujai*-liederen zinger der basis van mijn *tokai* heet *mawi* (*Crypturus cinereus*).

3. *Nana-tokairę julalę ekunalę tano-lo-wanera kunawalu jetę-lan.*

Neman'ja-la.

Nana tokairę julalę ekunalę tano-lo-la-wanera tutukulu jetę-lan.

Neman'ja-la.

(In den daksparren-knoest onzer *tokai* doet de *kunawalu* (grootte nachtzwaluw) haar naamgeluid weerklinken.

De dag breekt aan.

In den daksparren-knoest onzer *tokai* doet de *tutukulu* (kleine steenuil) zijn naamgeluid weerklinken.

De dag breekt aan).

4. *Itiamu-jepumbo tulalçkon-bai, pujajo?*

Jalemuna tulalçkon-bai pujai?

(De voormalige tabaksstengel is bedroefd, *pujai*-collega?

De medicijn-kolibri is bedroefd, *pujai*?).

5. *Tamu sipiatemai, Pulimialu,*

Makulele sipiatemai, Pulimialu.

Jale sipiatemai, Pulimialu.

(Ik heb mijn tabaksveld ontruimd, *pujai*-parkiet.

Ik heb mijn tabakspillen-plaats ontruimd, *pujai*-parkiet.

Ik heb het veld van mijn blad ontruimd, *pujai*-parkiet).

Bij het eindigen van ieder verschillend lied riepen de vermoede dansers zingend uit: „*aje aje aje!*”. De studenten zetten zich op hun kaaimanbank neer en Akumawai nam op de zijne tegenover hen plaats. Hy gaf hun verscheidene lessen in de geestenkunde. Indiaansche sigaren (in barklak-bast opgerolde tabak) rookende, luisterden zij naar de woorden des meesters. Akumawai beschreef de kwade geesten nauwkeurig.

De *Ewalumu* (Donkere) of *Maipuli-Tiamulu* (Tapir grootvader) heeft een vleeschachtig lichaam vol lange zwarte haren, die overal duisternis teweeg brengen. *Ewalumu* bezit geen eigen kop, maar gebruikt die van andere wezens, in welker vorm hij verschijnt. Hij kan zijn lange scherpe klauwen intrekken, totdat zij op mooie nageltjes lijken. *Ewalumu* vervult *Emanbe* (Ochtendlooze), waarom op dezen hemelzolder de dag nooit aanbreekt. Hij is de *Ewalumu-Tano* (het binnenste der Duisternis). Aan dezen vreemdsoortigen geest behoort de *Ewalumu-Toponalé* (donkere put), waarin alle *jawanen* (slechteheden) der wereld voor hem verzameld worden door den boozen *Tepesamimitjin*, hetgeen met behulp van diens knecht, den *kamitjami* (wormengrootvader *Kowe*) geschiedt, welk onding zelfs op 't geringste kwaad beslag legt. Men kan zich evenmin met den zwarten *Ewalumu* vergissen, als met het *Kalukuli*, of Hemelsche Sieraad (Eeuwig Licht). Hij verduistert de oogen zijner vijanden en breekt hun nek.

Maliwiaju zeide: *kəpujairə-jakuwakon alipiasakon kəwanje* (onze *pujai* deelde goede geesten aan ons uit). Het geschiedde met de volgende inlichtingen:

De *Tukajana*, of Koningsgieren-grootvader, ziet er uit als een naakte Indiaan met een bijzonder goedig voorkomen. Hij voert den begeesterden tabaksmeester-leerling op zijn wenteltrap naar de talrijke

hemelen der verschillende wezens en brengt hem met de goede zielen in kennis. Bij monde van *Tukajana* converseert de tabakspriester met den *Kalinja-tamulu* (Indianen grootvader). Gewoonlijk vindt dit plaats op 't kruispunt van leven en dood. Niet alleen de koningsgieren, doch alle roofvogels, ara's, gewone papegaaien, jaguars, honden en slangen, vormen *Tukajana's ckçkon*, of vervangbare vleeschbezittingen¹¹). Iedere *tukajana*¹²) bezit zijn vogel of dier. Men herkent *Tukajana* eveneens aan zijn grove stem waarmede hij in de keel des meesters praat en zingt.

De maagden dansten noch zongen met de studenten, maar verriichten andere bezigheden. Meesteres Amape gebod haar om den *pujai*-drank voor de leerlingen te bereiden. Bij het zwakke schijnsel van een houtvuur persten de reine arbeidsters dadelijk zes korfjes tabaksbladeren met water in de zeven uit. Zij vingden het gezifte tabakswater in de aarden potten op. Al de lesnemers moesten zij met deze medicijn laven.

De studenten dronken zooveel schalen tabakswater, als zij konden. Zij gaven een gedeelte daarvan over, doch namen weer evenveel in. Zij gebruikten ook wat zoeten *kasiri* (cassave-wijn). Voldoende uiterust zijnde, hervatten de meester en zijn leerlingen zingend den *pujai*-dans.

Hetzelfde gebeurde slechts vijf malen op den eersten leernacht der *kolomone tokai* (eerste studieperiode). Akumawai besprak telkens verschillende booze geesten en deelde evenveel goede uit. Bij het ochtendgeluid der *paraka* (*Ortalis motmot*) en *marai* (*Penelope marail*) werd de leerdans gestaakt met dit gezang:

Kaka-ka kaitjo-jano paraka-ruwa!

Pupu-pu kaitjo-jano malai-ruwa!

(Zeg alweer: „kaka-ka”, fazant-*ruwa*!¹³)

¹¹) Vervangbaar bezit (Engelsch separable possession, alienable possession) in tegenstelling met het niet-vervangbaar bezit. Dit laatste bestaat uit alle deelen die tot één en hetzelfde lichaam behooren, zonder hetwelk ze ondenkbaar zijn. De leden der familie zijn ook onvervangbare bezittingen van elkander. Ook vrienden zijn niet van elkander vervreemdbaar, evenmin vijanden, dus behooren ze ook tot het onvervangbare bezit, evenals de leden van het echtpaar die sexueel aan elkander verbonden zijn enz. De vriend die in een vijand verandert, wordt een gewezen vriend. De deelen van het kunstlichaam gelden eveneens als onvervangbaar bezit, wanneer ze geestelijk bedoeld zijn. Immers, de menschelijke geest is samengesteld uit alle andere onstoffelijke wezens.

¹²) De *Tukajana* is één, en tegelijk een veelheid. Zie ook noten ¹⁴) en ¹⁰).

¹³) *Paraka seneja* = ik zie den fazant, *paraka-ruwa seneja* = ik zie het, fazant. In 't eerste geval is *paraka* het lijdend voorwerp, in het tweede geval is *paraka* door het achtervoegsel *ruwa* tot den aangesprokene gemaakt.

Zeg alweer: „pupu-pu”, hokkoho-en-*ruwa*!).

De maagden waschten de leerlingen in de *tapui* schoon. Deze bevestigden hun hangmatten aan de balken daarvan, om er te blijven slapen. Zij mochten buiten gaan noch eten. Zij moesten veel tabakswater drinken, alsook eenige slokjes zoeten *kasiri*.

Akumawai en de vrouwen verlieten het leerhuis, zingende:

Jakuwamaro onetoko, pujai-sitjon!

Nana-pai nolematake.

(Slaapt met den goeden geest, *pujai*-studenten!

Ook wij zullen adem scheppen).

Allen gingen thuis rusten. Ze zouden er eten en drinken. Zij mochten alles doen wat niet tegen de Indiaansche kuisheidswet was.

IV.

Tweede en derde leernacht.

Zoodra het avondgeluid van den *musokoloi-jumu* (wormenvader), te weten: *deren-deren*, weerklonk, riepen de studenten eveneens zingend:

Deren-deren, deren-deren, tamu-polemu.

Musokoloi-jumu kunupakanon,

Kowite, kowite pujai!

(*Deren-deren, deren-deren*, tabaksmeester.

De wormenvader ontwaakt,

Vlug, vlug, *pujai*!).

Onmiddellijk daarop verscheen Akumawai en ontsloot de deur der *tapui*. Terzelfder tijd kwamen de maagden met haar meesteres aanloopen. Zij brachten groote aarden kruiken (als damejanes) vol kreekwater in 't leerhuis, dat voor het volgende morgenbad der lesnemers bestemd was. Zij geleidden deze even buiten de *pamakali*-deur om er weder hun lichaam te beschilderen, hetwelk zij met houtooievaars-dons beplakken zouden. De meester zong schijnbaar misnoegd:

Nekero-jano sipio sipiotolc-poko lupotai-jano,

Taulo-jano setai-ra.

(Ik ben moe geraakt om hun alweer zoo *sipio*-sap te verschaffen, Dat praatje heb ik alweer gehoord).

Gedurende alle drie etmalen der eerste studieperiode vond er hetzelfde plaats. Ook de *pujai*-solo's zong Akumawai met een oorverdoovende rammelaarbegeleiding. Iederen nacht weerklonken echter

verschillende *pujai*-gezangen:

1. *Naloi-tio, naloi-tio!*

Nokę-nale naloi-tio?

Mosc-nale naloi-tio,

Mona-nale naloi-tio,

Dundun-nale naloi-tio, of Akuri-nale naloi-tio, of Aware-nale naloi-tio.

(Hij heeft het weggedragen, hij heeft het weggedragen!)

Misschien heeft wie het weggedragen?

Misschien heeft deze het weggedragen,

Misschien heeft een dief het weggedragen,

Misschien heeft een manboera (*Dasiprocta Acuchi*), of een agoeti, of een awari (buidelrat) het weggedragen).

2. *Ojatę-pai wosakon-bai?*

Tunalę-weinio, jalawalirę-weinio, wosakon-bai?

Jeje taulane pujaimeko.

(Waar kwam ik ook?)

Kwam ik van mijn water van mijn *alawali*-stroom?

Jeje, babbelde hij als *pujai*. (*ko* = attentie!)).

3. *Kotwi eramako; talawone eramako;*

Jaro-wa eramako!

(Keer vlug weer; keer haastig weer;

Keer herwaarts terug!)

Met grove stem wordt dit lied door *Tukajana* gezongen, die den stervende weder doet keeren.

4. *Ewalumu jalonon kapun-lalę-poko ewalumu.*

Tuwaloko ketanję-se pujai!

Ewalumu mondo-man.

(De Donkere voerde mij, tot aan het Hemelgewelf, het duistere.

Laten wij met onszelve oppassen, *pujai*!

De Donkere is er.)

5. *Mone-weinio wopui-ran.*

Kunawalę-sula-weinio wopui-ran.

Pujairę-me-kolo wopui-ran.

(Ik ben van dien kant gekomen.

Ik ben van *Tukajana's* plaats gekomen.

Als mijn *pujai* ben ik gekomen.)

6. *Jaro-wa okone, talawone pujai-me!*

Malaka-jenulę-me okone, pujai!

Kulanolę-me okone jamolepane!

(Kom haastig herwaarts, als *pujai*!

Kom als het oog van den rammelaar, *pujai*!

Kom als mijn mooie, mijn leermeester!)

7. *Moko-konosan; ewalumu, konosan, pujai.*

Tuwa-me konosan.

Takunapo konosan.

Tenganapo konosan.

Ewalumu kulasiweime konosan.

(Hij komt, de donkere komt *pujai*!

Hij komt aandansen.

Hij komt op de knieën aanloopen.

Hij komt rugwaarts.

De Donkere komt als een lijster.)

8. *Talepale-unde asalaitjanc-lowane-ra akami-ra.*

Alamiru-unde asalaitjanc-lowane-ra akami-ra.

(De trompettervogel is gelijk de krabber zijner voedselbasis (bodem, grond).

De trompettervogel is gelijk de krabber der *alamiru*-boom basis.)

9. *Itjulisiro-jandekpo-iro-lo kulatalipe-ra.*

Kulewako-jandekpo-iro-lo kulatalipe-ra.

Soloma-jandekpo-iro-lo kulatalipe-ra.

Konolo-jandekpo-iro-lo kulatalipe-ra.

(De margrietjes-staart is deze gevlekte.

De staart van den gewonen groenen papegaai is deze gevlekte.

De staart van den amazone-papegaai is deze gevlekte.

De staart van den bloedrooden ara is deze gevlekte.)

Andere ara-staarten kan men in hetzelfde lied noemen, te weten den bokraven-staart en den tjamba-raven-staart.

10. *Itjialo katejano jeke tonolo kulewako nitjumuli-jambai?*

(Heeft mijn vogel gewone papegaai daardoor alweer honger gekregen?)

11. *Amasixiale embatanaka atukusire jonole ematango!*

(Ga uw *tukusi*-lans (bek) voor je vischval werpen, mijn roerdomp!)

12. *Ajawongo-lapa-to, ajawongo-lapa-to!*

Jaute-wa wusa-lapa;

Jawonja-lapa.

Tewota molepatopombo-wa-lo wala nawon'ja.

(Sta weer op, sta weer op!

Ik ga weer naar mijn huis;

Ik sta weer op.

Naar zijn eigen voormalige *pujai*-leerplaats stijgt de scharlaken ibis op.)

13. *Wotamole patopombo-wɛɛɛnio wala nawon'ja.*

Wotamolepatopombo-wɛɛɛnio tokoko nawon'ja.

(Van de voormalige *pujai*-leerplaats staat de scharlaken ibis op.

Van de voormalige *pujai*-leerplaats staat de flamingo op.)

14. *Sengano-wala-ko, sengano-wala-ko.*

Palana-mole sengano-wala-ko.

Sengano-wala-ko, sengano-wala-ko,

Tonolo-jetɛ sengano-wala-ko.

Sengano-wala-ko, sengano-wala-ko,

Tokoko-etɛ, sengano-wala-ko.

(Het schijnt dichtbij, het schijnt dichtbij,

Het zeegebulder schijnt dichtbij te klinken.

Het schijnt dichtbij, het schijnt dichtbij,

Des vogels naam schijnt dichtbij te klinken.

Het schijnt dichtbij, het schijnt dichtbij,

Der flamingo's naam schijnt dichtbij te klinken.)

15. *Kawone jeke pulipuli-jetɛ pujai.*

(Het naamgeluid mijner *pulipuli* (*Caica melanocephala*) weerklinkt zeer hoog, *pujai*.)

16. *Kowi-tjɛ-to mule-jundɛ irakako-to,*

Irako jamolepanen emuire jɛpotan.

(Splijt den bank-stomp vlug,

Anders zal mijn *pujai*-leeraarsdochter mij betrappen.)

17. *Itjautɛ cremirɛ wopulɛ, ipianamatoko!*

Talemike konotɛtojan;

Akɛpulu talemike konotɛtojan.

(Luistert of het *pujai*-lied van den waterval komt!

Het komt er met zijn eigen *pujai*-lied afzakken;

Zijn schuim komt met diens eigen *pujai*-lied afzakken.)

18. *Amalakɛ iwianamako-lapa, totolio!*

Sjekumako-lapa, totolio!

(Schud uw rammelaar weer snip!

Maak uw *sjeku*-beweging (knieën doorbuigen) weer, snip!)

In dit middernachtelijk *pujai*-lied is iedere snip gelijk een leerling.

19. *Irako wotamolepatonon-nala tauło-jano setai-ra tamupoko.*

Wotamolepatonon-nala tauło-jano setai-ra.

(Thans heb ik alweer het gepraat der *pujai*-leerlingen over tabak gehoord.

Het gepraat der *pujai*-leerlingen heb ik alweer gehoord.)

20. *Irako wotamolepatono-nala pirindja-kale-kuḡo sepoli.*

Pirindja-kale-kuḡo wutotonon sepoli.

(Ik heb de *pujai*-leerlingen betrapt op 't verwijderen van den geesten-pijl.

Op 't verwijderen van den geesten-pijl heb ik de loopers betrapt.)

21. *Jauw tonololḡ tompole.*

Kawo ṭesinialḡ etojan.

Serereme kawo nḡtojanje, jalitjawa.

Serolero etojanje.

(Mijn vogel is zeer wijs.

Hij blaast zijn fluit-signaal.

Hoog hangend blaast de japoe (*Ostinops decumanus*) op de fluit.

Hij fluit: „serolero”.)

22. *Iniepotḡ jekḡ kaitjusi wemekatoponan-ba.*

Mo-c-ḡinio lapalapa wḡinio.

(Welken kant is de vermenigvuldigingsplaats van mijn wijfjes-jaguar?

Aan gindschen kant van den *lapalapa*-boom.)

Inste de van de *kaitjusi* kunnen er ook andere roofdieren genoemd worden, t.w. de *tamenuja* (kleine tijgerkat), de *aira* (veelvraat) en de *iriria* (onbekend beest).

23. *Nitjokomamui, nitjokomamui;*

Itialo-katḡ-jano iromenen nitjokomamui.

Kinitietḡwanon, kinitietḡwanon, tonomumaipuli.

(Het is nacht geworden, het is nacht geworden;

Zoowaar nu is het alweer nacht geworden.

Hij heeft, hij heeft, het dier tapir.)

24. *Nokḡ-nale jawu-pai, nokḡ-nale jawu-pai?*

Kusali-nale jawu-pai.

Irome-role-jano wetamolekae.

(Wie ben ik misschien ook, wie ben ik misschien ook?

Kusali (hert) ben ik misschien ook.

Dadelijk ga ik mijzelf weer uit de voeten maken (hielen toonen).)

25. *Tunalḡ-ḡjalḡ-tanokon kalivḡ-jononamo nesalalakaton-ba?*

(De in den bovenloop mijner rivier vertoevende *kalivḡ*-eters be-
geven zich eindelijk op den loop?)

Men kan dit lied ook met andere boschvischsoorten (walapa of pataka) zingen.

26. *Tunakon-kenekenē sipiatojakona, kowaloko jata.*

Iropako kuluwalu awu kaire tanalike sipiatojakon.

(Riviermondingen stak ik over, toen ik een kleintje was.

Dit zeg ik, destijds stak ik de *kuluwalu* (*pujai-riviertak*) bevreesd over.)

In dit lied vervangt men *kowaloko* (kleintje) ook wel door *tanalikeko* (bangertje), *iropoko* (zoo eentje) en *tupukako* (kaalkopje).

27. *Monē-weīnio wopui-ran.*

Kapu-jundē-weīnio wopui-ran.

Tēmenulē weīnio wopui-ran.

Taulotopo-weīnio wopui-ran.

(Ik ben van dien kant gekomen.

Ik ben van de Hemelbasis gekomen.

Ik ben van den gespikkelde gekomen.

Ik ben van de spreekplaats gekomen.)

28. *Moko, jawpakanirē kapun-lalē-poko nekujukujumai-ra.*

(Hij, mijn roofvogel aan het Hemelgewelf heeft zijn naamgeluid voortgebracht.)

29. *Nomai jenaute.*

Nokē-me-kou-nan?

Wokēli-me-nan?

Woli-me-nan?

(Bevallen is mijn zusje.

Welk kind is het?

Is het een jongen?

Is het een meisje?)

Op dit gezang snelt de goede *Tukajana* toe, om het zusje te verlossen.

Andere bloedverwanten zijns meesters helpt de Koningsgieren-grootvader ook uit den barennsnood ¹⁴).

¹⁴) *Tukajana* brengt zijn mede-geesten naar den Hemel en vandaar weer naar omlaag. Hij maakt geen onderscheid van persoon, noch in goedheid, noch in ellende. Hij is de voorspreker der zieken of ellendigen bij *Tamusi* en Diens Broeder. *Tukajana* doet nooit onder voor andere geesten. Geen hunner durft zich tegen hem verzetten. Hij houdt alle gemakkelijk in bedwang. Hij brengt vrede in de *tokai*. Zijn woord is wet. De *tukajanakon* of Koningsgieren-grootvaders vernietigen de meeste vijanden van den zuiveren *Pujai*, zij plagen de misdadigers met sluipkoorts, hoofdpijn en zooal meer. Zij voeren met het lichaam des geestes uit, wat de koningsgier doet met het stoffelijk overschot.

30. *Ipirenamo-wala, tɛsanonamo-wala, tɛjumunamo-wala, tɛwopu-namo-wala, kɛtotamolɛpae-tio, pamukon.*

(Wij leeren samen pujaien, zwagers, als hebben wij broeders, als hebben wij eigen moeders, als hebben wij eigen vaders, als hebben wij eigen tantes.)

De hoofdzin in dit lied kan er telkens herhaald worden.

31. *Tamu-jɛpumbo, ɸujunɸujunme.*

Kulalu-jɛpumbo ɸujunɸujunme.

Jale-jɛpumbo ɸujunɸujunme.

(De tabaksstengel wiegelt.

De *kulalu*-stengel wiegelt.

De *jale*-stengel wiegelt.)

Kulalu is een soort tabak met een sterken stengel. *Jale*-tabak bezit een kort breed blad.

32. *Jamolepanen emuire, wotunematopombo, itjusewe-japolire sakotoi-ran.*

(Ik heb den voormaligen rekstok, den *koesoewe*-boomtak mijner *pujaileeraars* dochter afgekapt.)

33. *Ewalumu-tamulu-tɛpo seseulu.*

Nokɛkou moko nitjotanon?

(De haren van den grootvader der duisternis zijn franjes.

Wie is hij die schreeuwt?)

34. *Konolo-jana talepale wewe-jumu-ɛpeli-poko.*

Moko konolaitjanon.

(De *konolo-jana's* ¹⁵) voedsel is aan de vrucht van den *takini*-boom. Hij schreeuwt het uit.)

35. *Tukusi-wiala wutoposa tamu-ɛpuleɛ-poko.*

(Gelijk de kolibrie, zwier ik om den tabaksbloesem heen.)

36. *Alukoli-tamulu tamu-aɛ-jenanen awu-wa.*

(De rupsen-grootvader, de eter van het tabaksblad ben ik.)

37. *Mone tamu-ɛpuleɛ-pokono wano-jumu tululume.*

(Om de tabaksbloem gonst de honigbij.)

¹⁵) De *Konolo-jana* of het imaginaire individu van den Bloedrooden ara is de scheppende grootvader der papegaaien en parkieten en bijt ook vijanden voor den *pujai* dood. *Konolo-tamulu* is de grootvader van den bloedrooden ara. De *Jumu* of *Jana* van iedere soort kan de *Tamulu* van een andere soort of van meerdere daaraan verwante soorten zijn. Er bestaat maar één God — zegt Maliwiaju — want *Tamusi* is Grootvader van alle andere scheppende grootvaders.

V.

Beschrijving van de booze en goede geesten.

Bij de geestenkundige lessen gaf Akumawai nog meer inlichtingen omtrent de booze wezens:

1. De *Mulokoto* of *Aipiajawa-tamulu* (haaien-grootvader) doet veel kwaad. Loerend op zijn vijanden zwerft deze gevaarlijke *okojumo* langs de oevers der rivieren. Hij overvalt de onvoorzichtige visschers aan 't strand. Groote stukken land bijt *Mulokoto* met zijn scherpe tanden van de kust af. Bij voorkeur vertoeft hij in de Kawulu-rivier te St. Laurent.

Onophoudelijk zwemmen de *aipiajawa*-grootvaders om de *kaiwiri indje* (het Duivelseiland, *kaiwiri* = een soort eend, *Dendrocygna viduata*, *indje* = romp). Zoodra de bel dezer strafplaats luidt komen zij in den vorm van troepen haaien aan de wateroppervlakte eten. Aller voedsel bestaat uit de lijken van deporté's, welke hun in lakens gewikkeld, toegesmeten worden.

De *aipiajawakon* waren onschuldige visschen, maar zijn door den boozen watergeest in menschenetende haaien veranderd.

2. De *Semuije* heeft een hekel aan alle couvadewet-overtreders. Ook hun vrienden verslindt deze *okojumo* te midden der brandende golven. Hij doet gaten in de rotsen ontstaan, om zijn slachtoffers te verzwelgen. Over de geheele aarde komen de holen van dien gulzig-aard voor. Hij kan hier te lande duiken en in Venezuela opkomen. Hij bewoont de Marowyne, doch vermag alle wateren onveilig te maken.

De *Semuijekon* slikken booten vol Indianen op. Menig ongeloofige zwemmer en hengelaar verdwijnt in hun binnenste. Omtrent deze watergeesten weten de roodhuiden ook vele gruwelijkheden te vertellen. De *Semuije* slikte een boot op te Mana, maar sleepte die door zijn onderaardsche gangen naar Marowyne, tot bij den eersten *isjorç* of *itjautç* (waterval) genaamd Sapundan. De nieuw beschildeerde bodem der korjaal is er nog iederen drogen tijd te zien. Grootvader *Semuije* doet de grootste boomen binnen één nacht in de wateren verschijnen of verdwijnen. Die inslikker voedt zich uitsluitend met 't door hemzelf gestichte kwaad. Zelfs de goede Moeder of navellooze Maagd *Amana* vermag dien schepper der booze slangengeesten niet tot inkeer te brengen.

3. *Manulakapui* heeft de mapalari-mieren geschapen, wier geesten den strot hunner slachtoffers doorbijten. Zij veroorzaken allerlei

keelziekten en bloedspuwing. Als een troep onstoffelijke mieren durft *Manulakapui* zelfs den *pujai* aan. Slechts weinigen kunnen hem verdrijven. *Manulakapui* laat zich niet gemakkelijk afschrikken.

4. *Wewe-undę-tajegęwae* bewoont het oerwoud. Wanneer de begerde roodhuid nadert, gaat hij onder een woudreus staan. Het onding laat een eigenaardig gebrom hooren, dat den argelooze bekoort. Deze vraagt zichzelf af, wat er zoo'n geluid voortbrengt. De brommer springt uit zijn schuilplaats te voorschijn en verslindt hem. Op deze wijze komen vele woudloopers aan hun einde.

Volgens sommigen, behoort de bromgeest tot den *Takini-akęę*.

5. De *Makawa*-grootvader *Emokose* (slik-het) bezit een wijden hals. Wie des nachts over de savanne loopt, moet hij voor zijn baas (den slechten *pujai* die dezen boozen geest in zijn macht heeft) opslikken. Daarom verdwijnen er zoovele Indianen zonder eenig spoor achter te laten. De hongerige slokop voedt zich ook wel op klaarlichten dag.

Makawa is een vogelsoort.

6. *Akumawai* (onze *pujai*-leeraar draagt den naam van dezen geest) spookt aan de oevers der rivieren. Des avonds sluipt hij er in menschengedaante rond. Bij dag lijkt hij op een groote hoeveelheid zijner schepselen, namelijk *matuwituwitjon* (waterslakjes). Door *Akumawai* wordt doofheid veroorzaakt. Hij breekt de oogen van kinderen. Zoo de man tegen hem opstaat, krijgt diens vrouw zeker een ongeluk.

7. *Mekuimio* verbergt zich in 't bosch. Als een abnormaal groote *meku* (kapucijner aap) springt hij uit zijn schuilplaats te voorschijn. Hij kijkt de nieuwsgierigen aan, totdat zij er oogonsteking van krijgen. Wie te lang in zijn roode oogen staart, wordt stekeblind.

8. De vliegende demonen-grootvader *Suwisuwu* laat zich uitsluitend des nachts hooren. Hij maakt iedereen stom, die tot hem wil spreken. Een groot aantal roodhuiden brengt hij in de duisternis om 't leven. Alleen de zuivere *pujai*-meester durft hem gebruiken, ter verdrijving van zwakkere boosaards.

9. *Monale* brengt kleptomanie teweeg. De *awale* (buidelrat) heeft zijn ontstaan aan hem te danken. *Monale* vervult (inspireert) alle dieven. Er zou nooit gestolen worden, indien hij niet bestond.

10. *Amenen* baart verschillende geestelijke wormen. Onophoudelijk knagen zijn *kaluwala* (geestelijke worm) aan het been hunner vijanden. Deze krijgen chronische rheumatiek, waardoor zij vaak slape-

looze nachten doorbrengen. Slechte *pujai*-meesters kunnen *Amenen* onmogelijk verdrijven, omdat zij niet tegen hem opgewassen zijn.

11. *Irome-izwioko* (vermoordt-nu) maakt zijn slachtoffers plotseling van kant. Overal zit hij op hen te loeren. Geen hunner kan hem ontsnappen. De meesten vallen dood neer.

12. In een wit kleed gehuld, zwerft *Asitjane* om de Indiaansche nederzetting heen. Deze ruim drie meters lange patergeest vervolgt de ongeloovige roodhuiden teneinde hen te doen bekeeren. Anti-Roomschen vreet hij met huid en haar op.¹⁶⁾

Akumawai kon dezelfde goede geesten niet tweemaal aan de studenten uitdeelen, waarom hij genoodzaakt was hun telkens weer andere van zijn schier onuitputtelijken voorraad te geven.

1. *Mapuluwai* is de schepper der staven. Op hem moet de *pujai* steunen, om nimmer te vallen. Den weg door het leven baant *Mapuluwai* voor alle zuivere meesters. Hij wendt het onheil van zijn vrienden af. *Mapuluwai* stelt de *pujai*-kracht vast. Hij voert de begeesterde zwervers door het hemelrijk, zoodat zij niet van vermoeienis in *Jolokan's* put vallen. Alleen *Mapuluwai* kan de diepe duisternis peilen en het evenwicht daarin bewaren.

2. *Masingiri* komt op uitgestrekte savanna's voor. Hij valt de eenzame voetgangers aan die over zijn verblijfplaats kruisen. De sterkste mannen overwint *Masingiri* in den strijd. Toch is hij niet langer dan één meter. Deze savanna-dwerg schenkt een gedeelte zijner kracht aan al de brave lieden, met wie hij vecht. Misdadigers vreezen hem zeer, want die slaat hij dood.

3. *Makuwale* lijkt op een gespierden glimmenden zwarten neger. Altijd loopt hij met een lange zweep rond. Dit voorwerp gebruikt *Makuwale* om de *jolokangon* te kastijden. Hij slaat die boosaards harder, naarmate zij slechter handelen. Verstokte demonen ranselt de onstoffelijke neger vreeselijk af. De Indianen mogen hem lijden, want hij is de *jolokan-analiré* (schrik der kwade geesten).

4. *Umein* vervult alle sterke dranken. Zonder dezen *Juku*-grootvader¹⁷⁾ kan geen daarvan geestrijk zijn. Hij doet de feestvreugde ten top stijgen. Bij afschaffers behoort *Umein* niet thuis. Zijn vijan-

¹⁶⁾ De *pujai*-geest *Asitjane* brengt warmte of hitte voort. Hij is de *Wato-tamulu* (vuur-grootvader). Zoowel den haat als de liefde doen de *asitjanekon* of vuur-grootvaders gloeien. De roodhuiden noemen *Asitjane* ook wel den menschen etenden *Pateré--jumu* (pater-geest). Zie ook de legenden in F. P. & A. P. Penard, De Menschetende aanbidders der Zonneslang, Paramaribo, 1907-08, I, blz. 26.

¹⁷⁾ Zie noot 9).

den maakt hij tot onverbeterlijke dronkaards. Velen hunner sterven met een doorgebeten strot of gebroken nek.

5. *Puju-me etakere* brengt een flikkerend lichtje voort als een glimworm. Daaraan kan de vijand weten of hij nadert. Weerbarstige boozen sleept *Puju-me etakere* naar de plaats terug, vanwaar zij kwamen. De *pujai*-meesters gebruiken zijn soortgenooten om elkander onderling te bestrijden.

6. *Malenaluwan* huist in boomen. Hij kan den vorm zijner *kala-wakon* (tjamba-raven) naar willekeur aannemen. Talrijke individuen verlost *Malenaluwan* van hun booze *akêlê* of slechtgezind wezen. Hij pakt het onding beet om daarmee weg te vliegen. De toornige *Malenaluwan* rooft ook goede zielen.

7. *Iweitiolê* rekenen de *pujai*-meesters onder hun beste helpers. Door genoemden *pilitjoko*-uilen-grootvader bezielde, komen zij gemakkelijk allerlei medicijnen te weten. *Iweitiolê* doet zelden kwaad. Vaak laat hij zijn onzuiveren meester in den steek, ter voorkoming van onheil.

8. *Jenukalekapu* steekt zich soms in 't menschelijk lichaam. Toch doet de strakke blik uit zijn oogen altijd aan een leguaan denken. Uitgelaten vroolijkheid kan *Jenukalekapu* niet dulden. Spotters moeten hem uit den weg gaan. Hij bezit een volslagen ongevoelig lijf. Zijn woorden luiden: *Wajamaka awu-jekê moko-man* (de leguaan is mijn vleesch-bezit). *Ijopoto-pa-wa* (ik heb geen baas).

VI.

Eerste rustperiode.

Tijdens de *pujai* lessen op de *kolomone otalemano*, of eerste rustperiode, zette Akumawai geregeld peperwater in de oogen zijner leerlingen, te weten des morgens vroeg, midden op den dag en tegen den vooravond. Allen ondergingen eveneens hetzelfde lot, wanneer slechts één hunner probeerde tusschen de verschoven palmbladeren naar buiten te gluren. Deze straf leden de onschuldigen herhaaldelijk door Alberts toedoen.

De maagden dienden het eten in het leerhuis rond. Elk studentenmaal bestond uit een cirkelvormig cassave-broodje met hagedissen-vleesch. De lesnemers aten het gretig, om niet van honger te sterven. Zij verzwolgen aldoor veel tabakswater, alsmede eenige slokjes zoeten *kasiri*. Akumawai kwam op de *tamu-akêlê* terug. Hij scheidde deze wezens in twee groepen, namelijk de oorspronkelijk goede en de

oorspronkelijk kwade. De goede geesten behoorden tot de *Tukajana's ckekon* (vervangbare vleesch-bezittingen), d.i. roofvogels, geitenmelkers, ara's, gewone papegaaien, jaguars, honden, slangen en zooal meer. De kwade geesten vervulden *Ewalumu's* vervangbare vleesch-bezittingen, waaronder alle tabak-vernielende individuen, zelfs de honigzuigende kolibries en bijen. De wezens van voorspoed golden ook als goede, en die van tegenspoed als kwade. De vertoornde goede geest deed soms kwaad. De goedgezinde kwade geest handelde ook wel braaf.

VII.

Eerste leernacht der tweede studie-periode. Verandering in jaguars, in vleermuizen en in *pujai's*.

Tot de voor den eersten leernacht der *jakonole tokai* of tweede studieperiode, versierde studenten sprak meester Akumawai bevelend:

Kaitjusitjome okatoko, pujai-sirekon (verandert in jaguars, mijn *pujai*-leerlingen); *Kaitjusiwialanje ajekanundoko tapui-pioko* (rent om het leerhuis heen als jaguars).

Oogenblikkelijk raakten de jongelui onder den invloed van den tijgergeest,¹⁸⁾ waarom zij zongen:

Kaitjusitjon-me nonulimiae (wij veranderen onszelf in jaguars).

Brullende snelden allen met tijgerachtige bewegingen om de *tapui* heen, totdat meester gebod:

Lerekome okatoko, kaitjusirekon (gaat in vleermuizen over, mijn jaguars)! *Utiandoko tapuitiaka* (gaat in 't leerhuis).

De *lere-jumu* op zich krijsende, begonnen de studenten te zingen:

Topu-jumu-ekatale-tano.

Lere-jumu „kekeke” mekae-jano.

(Inhoud der geestelijke steenrots-holte,
„kekeke” zegt gij alweer vleermuizengeest.)

Het vleermuizengefladder met de armen nabootsende, vlogen de begeesterden in hun *tapui*. Als vleermuizen piepten en huppelden zij er gestadig rond. Zij kittelden elkander met de vingertoppen of vermeende toppen der vleermuizenvleugels. Toen het geheel donker was klonk Akumawai's bevel:

¹⁸⁾ De *pujai*-geest *Awaluwape* of *Kaitjusi-tjamulu* (Jaguar-grootvader) bewijst goede diensten aan zijn baas. Gewoonlijk verschijnt hij in de *tokai* als een menschelijk wezen. Hij is uiterst wraakzuchtig, maar berokkent niemand leed, zonder daartoe het volste recht te hebben.

Pujai-sitjome okatokolapa lererękon (verandert weer in *pujai*-studenten, mijn vleermuizen)!

De jongelingen kwamen onmiddellijk tot bezinning. Beurtelings kruisten allen over de hangmatten. Op deze stonden ze met den eenen voet, om den anderen van den grond te kunnen lichten. Des meesters aanmoedigend lied weerklonk:

Epuimiakatoko pujai-sitjon!

Jakuwa ajępanosa.

Nimioku ajalotake!

(Stapt erover, *pujai*-studenten !

De goede geest helpt u.

De hangmat zal u dragen!)

De student Albert struikelde verscheidene malen bij 't overstappen, waarom zijn vader wrevelig sprak:

Momae, wotamolepatoto pujaisi (jij tuimelt, leerende *pujai*-student). *Jolokan ajalotan* (de kwade geest zal je halen).

Iedere maagd zette er een rij van twaalf *saperakon* met de opening naar onder toegekeerd voor haar student in 't leerhuis neer. De candidaten liepen over deze schalen heen en terug. Akumawai verhief weder zijn stem:

Saperakon-kupo, puitionon,

Ajakuwalę-maros musaton pujai-me,

Tuwalo-kolo, awonalękon!

(Op de drinkschalen, jongelui,

Gaat gij en uw medicijngeest als *pujai*,

Past op dat gij niet valt!)

Daar ging een drinkschaal onder Alberts voet stuk. Dit slechte voorteeken verontrustte den lesgever zoozeer dat hij tegen zijn onvoorzichtigen zoon zeide:

Jolokan ajakimianon (de kwade geest plaagt je). *Moko-wa takęto-meja* (je wordt door hem bekoord).

Het aanhoudende „*deren-deren*” der tallooze wormenvaders kondigde middernacht aan. Meester Akumawai schudde den rammelaar sneller ter begeleiding van zijn uiterst luid klinkend gezang:

Tawalume na, pujai,

Tawalume-pole, tawalume-pole.

Derenderen etelan.

(Het is donker, *pujai*,

Zeer donker, zeer donker.

De wormen-vader brengt zijn geluid snel voort.)

De maagden hadden ook twee kalebasjes *saba-saba* voor elk harer studenten bereid, die al deze krachtige tabakspap tegelijk innamen. Spoedig geraakten zij onder den invloed hunner medicijn en gleden begeesterd van de kaaimanbank af.

VIII.

Tocht door de Hemelsche gebieden. Op het kruispunt van leven en dood.

Maliwiau vertelde mij gaarne, wat hij zooal ondervond. Zijn geschiedenis luidde:

Uiterst duizelig geworden kwam Maliwiau eensklaps in 't geestenrijk terecht. Een wonderschoon licht straalde van uit den hooge op zijn lichaam neer. Hij zag een naakten roodhuid voor zich staan, welke *tukajana* vriendelijk tot hem sprak:

Oko, pujaisi (kom *pujai*-student)! *Tukajana-wonepulë-kupo talo-mejatake kapun-wa* (gij zult Hemelwaarts gebracht worden op de trap van den koningsgieren-grootvader). *Tese-uwate-man* (het is niet ver).

De *tukajana* bracht Maliwiau met één stap naar zijn wenteltrap. Daar stond reeds een andere *tukajana* op hem te wachten. Hij nam Maliwiau onder zijn hoede met de woorden:

Irupa owa tanese-na (hij is goed door je overgebracht). *Atukajanaŕ awu weitiake* (ik zal je *tukajana* zijn).

Maliwiau vertrouwde zichzelf volkomen aan zijn beschermmer toe. Beiden klommen voorzichtig de trap op, dus bereikten zij veilig de eerste verdieping des Hemels. Natuurlijk reisde Maliwiau verrukt deze *jakuwakon-weitiopo* (*pujai*-geesten verblijfplaats) met zijn *tukajana* rond. Zij bezochten er zoowel de eenvoudige dorpen van natuurvolen, als de prachtige steden van beschaafde blanken, negers, Chinezen enz.

De *Tukajana-autëpatë* was de voornaamste *jakuwa*-nederzetting. De goede koningsgieren-grootvaders verbleven er in menschenge-daante. Velen bewoonden kolossale hutten. Zij kweekten er hun *ekëkon* lievelingsdieren. Vooral de reusachtige roofvogels stelden zij op prijs, alsook de bloedroode ara's en gevlekte jaguars. Enkele droegen gewone papegaaien op den schouder, of werden door honden gevolgd.

De *Imjawale-weitiopo*¹⁹⁾ bezat de grootste bevolking. Ginder

¹⁹⁾ De *pujai*-geest *Miawale* behoort tot de sterkste der wezens. Hij is de *Puindjo-tamulu* (Boschvarken-grootvader).

woonden ontelbare boschvarkens-grootvaders in de hutten. Zij leefden er gelukkig met hun dieren. Reeds op verre n afstand was het getrappel dezer onafzienbare troepen witlip-peccari's hoorbaar, die knarsetandend alle kwaad uit den weg ruimden. De *Imjawale* zelf nam geen deel aan het gevecht.

De *Julamale-weitiopo* ²⁰⁾ behoorde uitsluitend aan de vredelievende *kuwata*-grootvaders toe. Deze leken op donkerkleurige roodhuiden met een aapachtig voorkomen. Zij maakten hun woningen zeer hoog. Zij hielden er talrijke kweekjes op na. Deze wezens vervulden al de in en onder den *takini*-boom voorkomende dieren. De *Julamale* verliet zijn dorp gewoonlijk als een abnormaal groote *kuwata*-aap.

Ook de *Nono-kupono-okojumo* (slangachtige droogland-geest) huisde op de *pujai*-geesten verdieping. Zijn machtigste vertegenwoordigers *Kulupi* en *Wireimio* keerden zich ontstemd tegen de dwalende roodhuiden. In geen enkelen vorm verscheen *Kulupi* meer op aarde. *Wireimio* bleef meestal thuis. Zijn *tololo*, of vogelachtig paard vloog zelden den Hemeltrap af. ²¹⁾

Zelfs de Woud-grootvader *Tɛkoke* bestuurde zoo'n onsterfelijke nederzetting. Hij had een hekel aan de gedoopte *pujai*'s. Immers, deze meesters evenaardden hun doopers in slechtheid. De *Tɛse-tɛse* (harige) verjoeg die ongeloof-verspreiders dolgraag met zijn honden. ²¹⁾

Bij iedere geestensoort verschillen de *tamu-nano*, de *jumu-nano* en *jana-nano* van elkander in afmeting en aantal. Deze grootvaders, vaders en mindere individuen bewoonden een gemeenschappelijk dorp of dezelfde stad. ²²⁾ De *anuwana-tamulukon* (koningsgieren-grootvaders), de *anuwana-jumukon* (koningsgieren-vaders) en de *anuwana-janakon* (koningsgieren-minderen) vertoefden samen in de *Tukajana weitiopo*.

De *pujai*-reizigers doorkruisten het Hemelsche woud. Daar groeiden de boomen in lange reeksen. Er bevonden zich o.m. de *kumaka-konɛmbo-patɛ* (rist voormalige kankantrie's) en de *takini tjonɛmbo patɛ* (rist voormalige *takini*'s). Vele geestelijke vruchtboomen stonden reeds in vollen bloei. Onder deze verschillende soorten

²⁰⁾ *Julamale* is de *kuwata-tamulu*, of grootvader van den Kwata (zwarte boschduivel). *Julamale* voert het bevel over de geesten van de in en onder den *takini*-boom voorkomende dieren.

²¹⁾ Zie noot 4).

²²⁾ Zie noot 10).

kwamen ook grootvaders, vaders en mindere individuen voor. De kankantrie-grootvaders, de kankantrie-vaders en de kankantrie-minderen tierden welig in dezelfde reeks. En de geheele onstoffelijke flora kon praten. Elke specie deed het in een andere taal. Zoo pochte de woudreus op zijn grootte. De *takini* vertelde van zijn wonderbaar sap, de bloeiende kasjoe wilde zijn vruchten door niemand laten plukken. De awara-palm dreigde iedereen met zijn scherpe dorens te zullen steken. Aller sap was gelijk menschenbloed.

Maliwiaju trok met zijn *tukajana* door een uitgestrekte geestesavanna. Over de geheele vlakte lagen dorpen vol wezens (geesten) van Indiaansche voorwerpen verspreid. Sommige waren zeer groot, bijv. de *Malaka-weitiopo* (rammelaars-verblijfplaats), de *Jamatu-weitiopo* (pagalen-verblijfplaats) en de *Samaku-weitiopo* (potten-verblijfplaats). De dorpelingen geleken op genoemde voorwerpen of geleken op roodhuiden. De rammelaar-grootvader was kolossaler dan de rammelaar-vader. De mindere rammelaar-individuen bezaten de gewone grootte.

Ginder trof Maliwiaju dorpen aan waar bepaalde lichaamsdeelen woonden. De *Pupo-weitiopo* (koppen-verblijfplaats) vond hij zeer interessant. De wezens dezer nederzetting hadden onzichtbare lichamen. Zij liepen er met hun zichtbare koppen rond, die door de lucht schenen te zweven. Maliwiaju hoorde van de *Onu-tamulu* (oogen-grootvader) spreken, maar kwam hem zelf niet tegen. Denkelijk waren alleen de oogen van dit opperwezen te zien.

De *pujai*-meester beschikte over de verstandigste koppen. Hij vermocht uit allerlei oogen te kijken. Hij kon met tallooze handen werken. Zoo'n baas was instaat de meest geschikte lichaamsdeelen zijner overleden medemenschen naar willekeur te gebruiken.

Maliwiaju bezocht verschillende krabben-geesten en schelp-geesten in hun dorpen op 't Hemelsche strand. Ten slotte moest hij tot de *pujai*-wezens onder water gaan, om zich ook van hun medewerking te verzekeren; samen met zijn *tukajana* riep Maliwiaju zingend de *okojumokon* der rivieren op. Deze slangachtigen kwamen als echte roodhuiden over de watervlakte naar de zangers toelopen. Deze liepen hen in 't stroomende nat tegemoet, zoodat zij oogenblikkelijk hun dorpen op den bodem daarvan bereikten. Om al de woonplaatsen heen stroomde water, maar niets werd nat. Zelfs de *mulokoto-weitiopo* (haaien-grootvaders verblijfplaats) en de *talculowa-autę-patę* (anjoe-mara-grootvader-dorp) verschilden weinig of heelemaal niet van Indiaansche nederzettingen op 't droge. De aldaar vertoevende wezens

spraken Caraïbisch, hoewel dat op hun manier geschiedde. Den levenden kaaiman noemden zij niet *akarc*, doch wel *mule* (bank). De slang heette *kulawape*, of zeilgrastouw. De visch *kuma-kuma* met zijn wijden bek was hun *kuweke*, dus krabben-korf.

Eindelijk bleef Maliwiaju met zijn *tukajana* aan den oever der bovenaardsche *Amana* staan. Bij hun oproeping dook *Amana*²³⁾ uit den stroom op, die haar naam droeg. Deze navellooze²⁴⁾ naderde hen met wonderzoet gezang zoo: „*wie! wie! wie!*” Maliwiaju verstond er nog geen woord van, maar de *tukajana* deelde hem mede wat het beteekende. *Amana* noodigde hem uit om haar te volgen. Beiden sprongen te water en verdwenen met het reine wezen in de diepte.

Bliksemsnel kwam Maliwiaju met zijn *tukajana* in de *Amana weitio* aan. De nijdig brommende *tęę-tęę* dezer plaats wilde hem verslinden, doch *Amana* riep zingend: „*jekę pero, jekę pero, jekę*

²³⁾ *Tamusi*, de Schepper verwijderd zich nooit uit de *Masuwano*, het Indiaansche paradijs; *Jolokan-Tamui*, de demonen-grootvader verblijft altijd op zijn *Upaulę* (eiland) temidden van zijn *Tunale* (water) in de *Kaputano-Ewalumu* (hemelsche duisternis). *Tamusi's* vrouw is *Pipi* (grootmoeder), en de vrouw van den demonen-grootvader *Jolokan-not* (demonen-grootmoeder). Men vindt beide vrouwen vereenigd terug in *Amana*. De *pitjanitjon* (kinderen) der twee echtparen zijn de zielen van goede en slechte menschen.

²⁴⁾ Een jeugdige *pujai* vertelde: „Gehoor gevende aan mijn oproeping in de *tokai*, verscheen de *Kalinja Amuja* (Caraïbische Maagd). Ik had veel van deze gehoord, maar haar schoonheid overtrof zelfs mijn hoogste verwachting. *Amana* had geen navel. Dat kon ik terstond zien vermits zij naakt was.

Nee, de onschuldige *Amana* schaamt zich niet. Zij doet altijd goed en weet van geen kwaad. Er is geen vlekje op haar spiegelgladde huid.

Amana keek mij aan met haar donkere oogen. Uit deze straalde het eeuwige licht van de *Puju-tamulu* (grootvader der lichtende kniptor), welks schittering door haar glanzend zwarte lokken weerkaatst werd.

Ik voelde dat zij in mijn hart zag en vroeg haar met bevende lippen: „*Okujumu*, wie zijt gij?”

Amana stelde zich met het woordenbeeld harer waardigheid aan mij voor: „Gij noemt mij slang, maar dat ben ik niet. Slang ben ik vaak geweest. Ik ben ik. Voortdurend verwissel ik van huid. Wat jong blijft, terwijl het oud wordt, ben ik. Sterven kan ik niet (Eeuwigheid).

Ik heb alles gebaard. Nooit werd ik geboren. Ik ben navelloos (Tijd).

Ik ben de *Wale-jumu* (geest van Zang). Zingen kan ik niet, omdat mijn keel toegeschroefd is. (Harmonie).

Ik ben het wezen van taal. Zelf praat ik niet, doch iedereen spreekt mij uit. Alle menschen zijn mijn papegaaien. (Rede). Ik ben de *Woto enenene* (Visschen-zienier). De Visschen (Menschen) volgen mij in den stroom (Het Leven), want ik ben hun leidster (Gedachte).

Alle vormen kan ik aannemen, en ben het voorwerp dat uw aandacht trekt ten goede. (Waarheid of Deugd). Ik ben de Maagd *Amana*.”

pero" (mijn hond, mijn hond, mijn hond). Kwispelstaartend liep de kwaadaardige kaaiman-grootvader naar zijn meesteres toe, die hem zoo teeder liefkoosde, dat hij in een goed mensch veranderde. De Maagd streeelde haar overige lievelingsdieren, o.m. *jalewakon* (zee-koeien), *awalepujakon* (rivier-otters) en *lilitjulakon* (dolfijnen) even zacht, waarom ze ook roodhuiden werden, die hun leidster verheugd begroetten. Hierna zong zij weer: „*wic, wic, wic*". *Amana* verlangde te weten of de *pujai*-student soms het vleesch harer lievelingsdieren, bijv. visschen, nuttigde. Daarop antwoordde Maliwiaju ontkennend, erbij voegende: *Ajekekon jatoke-mandon* (je vleesch-bezittingen zijn verboden spijs). *Mokalopajon analukapa-wa* (ik proef die zelfs niet).

Toen werd *Amana* smoorlijk op den goeden student verliefd. Zij leidde den verrukten jongeling in haar domein rond. Zij leerde hem met alle onderwatergeesten handelen. Hij zou hun vroede baas worden.

Bezielde door *Amana*, ging Maliwiaju met zijn *tukajana* verder. Eén stapje in de golven bracht hem aan den gewenschten kant harer rivier. Maliwiaju bevond zich op 't kruispunt van leven en dood. Hij kon naar het lichtende *Komambé* (avondlooze) te voet wandelen, of naar het donkere *Emanbé* (ochtendlooze) klimmen. Hem bekreep een afwisselend gevoel van vreugde en smart. Besluiteloos keek hij om zich heen.

IX.

Lotgevallen der ziel na den dood.

Tukajana wilde Maliwiaju volgaarne de noodige inlichting geven. Nog één schrede voorwaarts zou des jongelings ziel en lichaam geheel van elkander scheiden. Goede zielen bereikten veilig Grootvaders Lustoord, waar de avond nooit viel. Slechte zielen kwamen op *Ewalumu's* Hemelzolder terecht, waar de dag nimmer aanbrak. Zoo-wel de goede, als de verkeerde weg waren hem bekend. Hij zou Maliwiaju vertellen wat deze behoorde te weten.

De dorst van den stervende kwelt diens ziel ook na den dood. In het eerste kamp aan den breeden Hemelweg wordt de mensch door *Pololu-tamulu* opgewacht, die zeer welriekende *kasiri* uitdeelt. Hij smeekt genoemden Padden-grootvader om hem met diens zoeten cassave-wijn te laven. *Pololu-tamulu* wil weten of zijn menschelijk evenbeeld nooit padden gedood heeft. De schuldige moet 't aantal

zijner slachtoffers noemen. Het opperwezen laat hem langer op den drank wachten naarmate hij meer padden vermoordde (— het zinnebeeld van kwaad bedrijven).

Op den weg naar het kamp van Trouw krijgt de mensch weer dorst. Aldaar vertoeft *Pero-tamulu*, en hij tapt den allergeurigsten *kasiri* met het beste doel. De mensch verzoekt dezen hondengod eveneens om zijn dorst met den lekkeren cassave-wijn te mogen lesschen. *Pero-tamulu* staat dat gereedelijk toe, doch zijn menschelijk evenbeeld moet eerst bekennen, hoeveel onschuldige honden door hem om 't leven gebracht zijn. Wie minder honden vermoord heeft, krijgt eerder drank. Met hondendooders bedoelt het opperwezen eigenlijk trouweloozen, verleiders, verraders, valschaards, enz.

Halverwege tusschen het tweede en het derde kamp van den Hemelweg gaat de vermoeide mensch onder den *kalawasi-jummu* zitten. In de schaduw van dezen ontzachlijk grooten boom vol ritse-lende jorojoro-zaden ²⁵⁾ denkt hij over zijn aardsch leven na. Daar geschiedt de foltering der schuldige ziel door het booze geweten.

De berouwvolle mensch komt spoedig in het verblijf van Onschuld aan. Dit kamp sloeg de Indiaan *Mapawala* op, die nooit een misdaad beging. Hij mag den mensch helpen, om zich van 't kwade te ontlasten; zij drinken overheerlijken *kasiri*, ter bevestiging der geestelijke zuiverheid.

De verlost e mensch bereikt weldra het weldadigheidskamp. Daarin woont de liefderijke roodhuid *Analawali* of de grootste weldadenbewijzer. Grootvader erkende zijn verdienstelijkheden door hem tot bewaarder van het *Kalukuli* aan te stellen. Hij versiert den mensch met bedoeld Eeuwig Licht voor diens permanent verblijf in het *Komambé* of Avondlooze Paradijs.

De schitterende mensch moet zich in den rooden spiegel van den grootoorigen menschegeest *Akatombo* ²⁶⁾ bekijken, alvorens de afgestooten *Alamali*-huid te betreden, die over de *Alawali*-rivier gespannen naar Grootvaders Lustoord leidt. Dit slangevel veert, als een reep warimbo-riet. *Akatombo* jaagt al de gemeene sluikers weg, die stil-tetjes de slangehuidbrug trachten te naderen. De versierde booswicht-er vallen midden in den stroom, alwaar de gevaarlijke *Mulokoto* woont. Deze *okojunu* vervult de *aipiajavakon* geheel, welke haaien

²⁵⁾ Zaden van *Thevetia Neriifolia*, die aan een staf, een gordel, of een band om het been, bij den dans een ritse-lend of rammelend geluid maken.

²⁶⁾ De *akatombokon* zijn geesten van overleden boosdoeners en hun spiegels waarschuwen hun verstand of geweten.

door hem geschapen zijn. Zij vreten al hun vijanden op, die anders het Paradijs bereiken zouden.

Aan den gewijden oever der *Alarwali* staat een glanzend roodbruin paard voor den mensch gereed. Op deze *Tamusi-ekę* (vleeschbezittingen van Grootvader) rijdt hij naar Diens *weitiopo*. Bestraald door het goddelijke *Kalukuli*, schittert dit Wonder-lustoord met bovenaardschen glans. Zelfs de wegen zijn er verblindend wit. Ginder leven de goede zielen eeuwig met haar Schepper voort, dien niemand kan aanzien, vermits Hij zoo helder straalt.

Alleen echte *Tele-uju*-wezens of zuivere Caraïbische zielen, mogen in het Paradijs vertoeven. Sommige *jakuwakon* willen *jolokangon* worden, waarom zij naar *Emanbę* verhuizen. Vele *jolokangon* vestigen zich te *Komambę* als *jakuwakon*.

X.

Door mieren gebeten, ontwaken de leerlingen uit hun trance. Verandering in armadillen. Een der leerlingen door booze geesten overweldigd; de leergang wordt gestaakt. Dans in de vlammen.

Overal werden de *pujai*-bezoekers zeer vriendelijk ontvangen. De *jakuwakon* leerden Maliwiaju uitstekend zingen. Dat zou hem instaat stellen met volkomen succes te arbeiden.

Uiterst voldaan keerde Maliwiaju op zijn schreden terug. Hij daalde den wenteltrap met zijn *tukajana* af, die op de onderste trede daarvan plotseling verdween. Maliwiaju voelde, dat hij door de *jukukon* gebeten werd. Akumawai drukte hem zacht een met genoemde zwarte mieren bezet matje tegen den buik en 't voorhoofd. De *pujai* schudde zijn rammelaar zoo hard mogelijk, luidkeels dit opwekkingslied zingende:

Ajarwongo-lapa-to pujai-me!

Jukukon ajekaton, pujai-si,

Tukajana-siniale ajeremitiatake.

(Sta weer op als *pujai*!)

De zwarte boschmieren bijten je, *pujai*-student,

Jij zult medicijn-liederen zingen met *Tukajana's* stem).

Al de studenten hielp Akumawai op dezelfde wijze uit hun verbijstering (trance) Door de zwarte boschmieren gebeten kwam de een na den ander weer tot zichzelf. Allen hernamen hun plaats op

de kaaïmanbank, om meester te vertellen, wat zij in 't geestenrijk beleefd hadden, behalve Albert. Zijn vader vroeg hem bezorgd, waarom hij zweeg. Albert antwoordde eenvoudig, dat hij inderdaad bewusteloos geweest was (en niet begeesterd). Hij zou liever blijven liggen, want alles draaide hem voor de oogen.

Tegen zonsopgang verrees meester Akumawai van zijn zetel, gelastende:

Kapasitjon-me okatoko, pujaisirɕkon (wordt armadillen, mijn *pujai*-studenten).

De uit den Hemel teruggekeerde kandidaten wierpen zich ter aarde met dit gezang:

Kapasitjon-me nonulimiac tamu-apolemu (Wij veranderen onszelf in armadillen, tabaksmeester).

De *pujai*-armadillen rolden zich over den grond, totdat zij met stof bedekt waren. Toen weerklonk hun lied:

Kapasi-wiala-lo neman'je.

Tongoloire-pole nemanje.

(De dag verrast ons net als de armadil.

De dag verrast ons zeer stoffig).

Nauwelijks had de *tokolo* (Guyana patrijs) uitgeroepen, dat de dag aangebroken was, of de *pujai* beval zijn armadillen om weer studenten te worden. Ook deze geestelijke transformatie vond spoedig plaats. De maagden wuschen de stoffige kandidaten schoon, die zich meteen ter ruste begaven.

Albert lag nog steeds met doodsbлек gelaat op den grond uitgestrekt. Hij nam weinig of geen notitie van hetgeen er om hem heen gebeurde. Akumawai onderzocht zijn zoon nauwkeurig, wiens toestand levensgevaarlijk bleek te zijn. Booze geesten hielden Albert stevig vast. Wanneer hij verder studeerde, zou het slecht met hem afloopen. Die jongen had te veel familieleden.

Alle bloedverwanten der *pujai*-leerlingen moeten de kuisheid in acht nemen, totdat de leertijd voorbij is. Deze wet kan geen hunner overtreden zonder zijn studeerend familielid aan *Jolokan's* wraak bloot te stellen. Zoo'n candidaat ondervindt gewoonlijk allerlei moeilijkheden, indien hij tot een groote familie behoort.

De vroede Akumawai achtte het raadzaam zijn tabakscursus te eindigen. Sterke kwade geesten loerden op allen in de *tapui*. Niet alleen Albert, doch ook diens collega's zouden zij vermoorden. De studenten wisten reeds genoeg, om zichzelf verder te leeren. Slechts den volgenden namiddag zouden zij nog door de maagden uitgedost

worden. Deze moesten een groot vuur midden in 't leerhuis voor den meester aanleggen. Akumawai bevestigde een gordel met krasse (bijtende) *juku*-mieren om zijn buik. Ook de studenten deden bezette gordels aan. Hun *pujai* danste in de vlammen, teneinde ze met de voeten uit te dooven. Zijn vuurlied weerklonk:

Awatolę-poko ajuwatoko, watamolepatonon!

Apujaire molo-ta natapolon 'jaowanjē,

Ajamolepanen watō-ta nuwac.

(Danst om uw vuur, *pujai*-leerlingen!

Uw *pujai* springt daarin voor u,

Uw leeraar danst in 't vuur.)

Hand aan hand liepen de kandidaten om 't brandende hout heen, totdat de vuurdans uit was. Toen werden al de mierengordels ter zijde gelegd.

XI.

Bespreking van het vervolg van den leergang.

De jongelui namen voor 't laatst tegenover hun leeraar plaats. Deze besprak het afgestelde gedeelte van zijn cursus, als volgt:

Op den tweeden leernacht der *joluwanolę tokai* of derde studieperiode, dansen de studenten in de vlammen, zingende:

Kęwatolę-ta natapolonja.

Nana nuwac, kamolepanen-wala.

Nana-pai ijakuwa amonbotake.

(Wij springen in ons vuur.

Wij dansen, als onze *pujai*-leeraar.

Ook wij zullen den goeden geest oproepen.)

Bij dezen middernachtelijken dans laat de meester wel zijn stem en rammelaar hooren, maar dooft het brandende hout niet met de voeten uit.

Op den tweeden leernacht der *jokębahennolę tokai*, of vierde studieperiode, gaan de leerlingen om de beurt met hun *putauja* ²⁷⁾ naar den Hemel. Bedoelde *pujai*-kooi hangt aan den nokbalk der *tapui*. Te middernacht kruipt de eerste student in de *putauja*. Dan draaien zijn collega's onophoudelijk het toestel rond, terwijl hij zingt:

Pujai Alanapali wutotopombo,

Molo kapu-lalę-poko jalotan,

²⁷⁾ Zie noot ⁸⁾.

Kunawalu-tano enese-wa.)

(*Pujai Alanapali's beweegtoestel,*

Dat zal mij tot aan het Hemelgewelf brengen,

Ik wil *Tukajana's* dorp van binnen zien.)

Zij laten het uiterst samengedraaid (gewrongen) *putauja*-touw van zelf losdraaien. Nederdalende, wentelt de *pujai*-kooi gestadig met duizelingwekkende snelheid om. De inzittende student bereikt weer de eerste Hemel-verdieping, of liever hij geraakt ten tweede male begeesterd.

Na hun hemelsche draai-tochtje nemen de studenten onmiddellijk de *sivēi-anokēpo* ter hand. Met deze kleine boog en pijl schieten zij op het *pujai-kunulimja*, een katoen-touwtje dat aan een balk der *tapui* bevestigd wordt en kronkelend ronddraait. Schieten de leerlingen mis, dan mogen zij nog eens beproeven het te raken. Wie echter twee misshots doet, zal nooit goed kunnen *pujai*en. In ieder geval weerklinkt des meesters gezang:

Isivēi anokēsan-ge ipiukatoko, amolepanamoman,

Watumetoto kunulinia ipiukatoko.

(Schiet met de koemboe-palmblad-stengels, toekomstige *pujai*-leeraars.

Schiet het draaiende katoen-touw.)

Op den derden leernacht der vierde studieperiode voeren de studenten eveneens den *sulapan-kupo-uvano* met den *mapulu* uit. Deze middernachtelijke dans geschiedt op de dwarsbalken van 't leerhuis. Elke balkendanser zingt:

Imiukuli japosen-me, imiukuli japosen-me,

Sulapan-kupo juwac-ran,

Ezwalumu toponalē womatan-bai?

(De staf is gelijk mijn steun; de staf is gelijk mijn steun.

Ik dans op den balk,

Zal ik in de put van den donkere vallen?)

De leerlingen dansen met *Mapuluwai*, door welken staven-grootvader gebalanceerd, zij nimmer kunnen vallen. Sommigen houden tevens een stuk *ninjoku* (naaigaren) vast, dat er aan den bovensten balk hangt.

Overigens verschillen de twee laatste studieperiodes niet van de eerste. De liederen varieeren, doch worden alle eveneens met rammelbaar-begeleiding gezongen.

XII.

Takini-sap drinken.

Akumawai liet de tabaks-wijze jongelui nog drie dagen in hun lichtdichte *tapui* vertoeven om *takini*-les te nemen.

Op den eersten namiddag van dezen tweeden cursus gingen de volleeerde candidaten weer voor de *pamakali*-deur zitten. De maagden beschilderden hun lichaam als tevoren en beplakten het met dons. De uitgedosten moesten *pujai-kasiri* in de *tapui* drinken. Meester Akumawai had dit sap reeds getapt uit een *takini*-boom aan den Holland-schen oever van de Marowijne, even voorbij de *temere*-rots.²⁸⁾ Elke student ledigde twee kalebasjes met de medicijn. Wat later lagen al de drinkers in hun hangmatten te bibberen. Zij hadden de z.g. *takini*-koorts gekregen, die tot 't einde van den cursus duren zou.

Alle drie nachten werkte de vroeде *pujai* voor zijn koortsige studenten in 't leerhuis. Hij riep er de goede geesten met zang en rammelaar op. Allerlei geheimzinnige lichtjes zagen de candidaten in hun *takini*-delirium om zich heen flikkeren. Allerlei *takini*-ge-zangen leerden zij van meester Akumawai, o.m. de navolgende:

1. *Okone-se puje kowi kaneke-se!*

Kaneke-se; cropo ketopone.

irupa cropo ketopone.

Kekomac kemomosa.

(Kom eens hier, medicijn-geest, kom mij gauw zien!

Bezoek mij; laat ons elkander hier ontmoeten.

Laat ons elkander hier goed ontmoeten.

Ik roep u; ik wacht u.)

Zijn *takini*-begeestering riep meester Akumawai met dit lied op.

2. *Weju-ta komanja,*

Awu, Tukajana, weju-ta komanja.

(De avond overvalt mij in de zon,

Mij, den Koningsgieren-grootvader, overvalt de avond in de zon.)

Met dit gezang doodt de toornige *Tukajana* vaak zijn slachtoffers.

3. *Simiomo-jumu wewe-polire ctoja;*

We-we-polire-ctonen moko-man.

²⁸⁾ De *takini* groeit waar bergen zijn, en wordt zoo groot als een ster-appelboom. De *takini* komt veel voor aan de Marowijne, doch ook nabij de Mapuksikreek of kleine Saramacca, op Moengo en ver in de Boven-Suriname. De Arowakken noemen dezen boom *hiari* of *hiali*, de obia-mannen (neger-dokters) *mama-wodoe* of *wodoe*.

(De kapasi wespengeest blaast boomtak-fluit;

Hij is de boomtakfluit-blazer.)

Bedoelde *tukajana* veroorzaakt brandingen of pijnlijke steken in 't oor.

4. *Ijekę-ro monę wewę-jumu-polirę-itjupo kunuweanon.*

(Zijn vleeschbezit danst op den tak van den *takini-boom*.)

Bedoeld vleeschbezit is de kwata, of zwarte boschduivel (aap).

5. *Monęwewę-jumu aletęli itjwata kinitjotanon.*

(In den top van dien *takini-boom* schreeuwt de kwata.)

6. *Monę palulu-jalę wosekemapo kaitjusi ineke.*

(Dat neerhangende blad van de wilde banaan lijkt op een jaguar.)

Ook de roofdieren *tamenuja* en *iriria* vergelijkt de *pujai* bij het neerhangend *palulu*-blad.

7. *Masiwale itialeka-tango jonole!*

(Ga het wegnemen uit mijn vischval, mijn tijgerroerdomp.)

8. *Monę wewę-jumu iwioku-pono pujairę-me.*

Monę mope-jumu iwioku-pono jamolepanon.

Monę kupi-jumu iwioku-pono taulan ctapojan.

(De drankpersoon van dien *takini-boom* is mijn *pujai*.)

De drankpersoon van dien geloofs mope-boom leert mij *pujaien*.

De drankpersoon van dien geloofs copie-boom doet zijn taal hooren.)

De mope-boom ²⁹⁾ levert evenmin *pujai*-drank op, als de copie-boom ³⁰⁾ maar zij worden beide toch in het lied genoemd.

9. *Jemepolepote papolo sitjae.*

Ewalumu sitjae,

Pilindja sitjae,

Alukapo sitjae.

(Door mijn kunde verwijder ik alles.

Ik verwijder den Donkere,

Ik verwijder den geestepijl,

Ik verwijder den ingezette (d.i. het in ons lichaam gezette kwaad).)

Takini-liederen van den boezen *tukajana*:

1. *Japepeitjo-jumu, japepeitjo-jumu!*

Eremakolo aitjoko-se, emakon!

Pepeitjole konosan-se.

Wukapotake-jano-la.

²⁹⁾ Spondias Lutea.

³⁰⁾ Goupia Glabra.

(Windgeest, windgeest!
Blijft hier, mijn kinderen!
Mijn wind komt.

(Ik zal alweer razen.)

2. *Popopo-jumu, popopo-jumu!*
Popopo-jumu wolian akimianon.

(Gronduilengeest, gronduilengeest!
De gronduilengeest plaagt vrouwen.)

3. *Alemi-patotopombo tɛpɛta mere.*
Erombo waɪwɪalulu-poko-nolo wetu,
Erombo waɪwɪalulu-poko-nolo tula-tula.

(De voormalige *pujai*-liederen overdragersbank-lat was beschilderd.
Toen was aan den koela-stok nog de bloedkuif specht (*Campophilus melanoleucus*),

Toen was aan den koela-stok nog de zwartrug witte buizerd (*Leucoptemis melanops*).)

4. *Ainiapo, ainiapo,*
Ewalumu ainiapo,
Pipi sabaitjalɛ me-rai.

(Zijn voormalige hand, zijn voormalige hand,
Voormalige hand van den Donkere,
Is grootmoeders bezem.)

5. *Ekunapo, ekunapo,*
Ewalumu-ekunapo,
Pipi jakolɛ-tano me-rai.

(Zijn voormalige knie, zijn voormalige knie,
De voormalige knie van den Donkere,
Is grootmoeders vijzelstamper.)

6. *Ipiupupo, ipiupupo,*
Ewalumu ipiupupo,
Pipi pilangalɛ-me-rai.

(Zijn voormalige voet, zijn voormalige voet,
De voormalige voet van den Donkere,
Is grootmoeders plankje.)

7. *Imitjɛmbo, imitjɛmbo,*
Ewalumu imitjɛmbo,
Pipi itjulawalɛ-me-rai.

(Zijn gewezen spier, zijn gewezen spier,
De gewezen spier van den Donkere,
Is grootmoeders zeilgrasvezels.)

XIII.

Terugkeer tot het gewone leven.

Maliwiaju en zijn collega's haalden de wanden hunner *tapui* neer. De jongelingen bewoonden het gesloten leerhuis slechts vijftien dagen; zij zouden nu, even alsof ook de tabaks-cursus voleindigd was, kortstondig in het geopende huis verblijven. Het verblijf in de geopende *tapui* duurt steeds even lang als dat in het gesloten leerhuis. Zij mochten gerust buiten gaan, doch niet zonder hun staven.

Alle geslaagde kandidaten moeten het spinrag met de *mapulukon* van zich afweren, anders zullen zij in de netten der boozen verstrikt raken. Het gespleten uiteinde dezer staven blijven de rookers gebruiken, om brandende sigaren vast te houden, totdat zij weer vuur mogen naderen.

Twee dagen brachten Akumawai's leerlingen werkeloos in de geopende *tapui* door. De meester leerde hun nog eenige zijner vroolijke liederen zingen. De vrouwen maakten voorbereidselen voor het aanstaande *pujai*-feest. De jongelingen wuschen zichzelf weer schoon, evenals op de rustdagen.

Den derden morgen vroeg gingen de kandidaten in de kreek baden, onder het zingen van dit lied:

Sololia-tamulu-wapo-lo, tuna-ke kowi werakupija.

(Eer de zwaluw-grootvader (het doet), ga ik vlug mijn buik met water bevochtigen.)

Zoowel de zwaluwstaart-kiekendieven grootvader, als de juffer-grootvader ³¹⁾ wordt er genoemd in stede van den zwaluwen-grootvader, omdat ook zij de onderdeelen bevochtigen aan de oppervlakte van het water.

Zij zwommen tegen den stroom, zoodat het verontreinigde water onmogelijk hun lichaam kon bezoedelen.

Akumawai stond aan den oever toe te kijken. Na het bad keerden de gereinigden met hem naar 't leerhuis terug.

Bij 't aanbreken van den volgenden dag stapten de gepromoveerde studenten gelijktijdig uit de hangmat. Zij verzochten den meester om hun rammelaars, met dit lied:

Molombo jaloko, molombo jaloko, molombo jaloko,

³¹⁾ Juffer, glazenmaker of libellule; Odonata.

*Pujai-mialakalembó, pujai-mialakalembó, pujai-mialakalembó, ton,
je, je, je, je!*

Molombo jaloko, molombo jaloko, molombo jaloko,

*Pujai jamolerembó, pujai-jamolerembó, pujai-jamolerembó, ton,
je, je, je, je!*

Molombo jaloko, molombo jaloko, molombo jaloko,

*Pujai jakutwalembó, pujai-jakutwalembó, pujai-jakutwalembó, ton,
je, je, je, je, je!*

Molombo jaloko, molombo jaloko, molombo jaloko,

*Malaka-itjawonolembó, malaka-itjawonolembó, malaka itjawono-
lembó, ton, aje, aje, aje, aje!*

(Geef mij den voormaligen (3 X),

Den voormaligen *pujai*-rammelaar (3 X) *ton, je, je, je, je!*

Geef mij de voormalige (3 X),

De voormalige *pujai*-kunst (3 X) enz.

Geef mij de voormalige (3 X),

De voormalige *pujai*-begeestering, enz.

Geef mij den voormaligen (3 X),

Den voormaligen Hoogen (den steen) des ratels (3 X), enz.

De *pujai* reikte de ratels aan zijn leerlingen uit. Tot allen sprak
hij ernstig:

Akuwairę kęsemancngolo-hen (gij moet uw kalebas niet weg-
gooien, hoor)!

Papolonekolo kosonoi (gij moet niet alles eten, hoor)!

Anonopolę onokone (eet wat gij eten moogt)!

Akumawai voorzag de rammelaars zijner studenten met echte
steentjes uit zijn eigen kalebas-instrument. Dergelijke steentjes heeten
ook wel *malaka-itjawonolekon* (des ratels Hoogen). Alle vermenig-
vuldigden zich gelijk de geesten voortteelden, waaraan zij toebehoorden.
Raakten de ware steentjes verloren, dan zouden de eigenaars daarvan
sterven of ziek worden. De Roomsche-Katholieke priesters sloegen
alle rammelaars stuk, die zij in handen kregen. Deze *malaka-ęmonamo*
(rammelaarbrekers) waren hun grootste vijanden.

Daags na het uitreiken der rammelaars, trad meester Akumawai
zingend de *tapui* binnen. Hij kwam tabakspillen aan de kandidaten
ronddeelen, waarom zijn gezang luidde:

Amakulerekon senepui owanje.

Anemopa-meitiaton tepoloten!

(Ik heb uw tabakspillen voor u gebracht.

Gij zult ze niet voor niemendal slikken!)

Elke student kreeg twee zulke pillen te slikken, welke zijn maagd voor hem gerold had. Hij ontving ook twee *kusa-kawesan* met tabakspoeder uit de handen van den *pujai*, die zong:

Atamule itjuwi-tianombo makule-jumu-lai.

Anenapupa-meitiaton tepoloten.

(Het voormalige binnenste van uw tabakspoeder is de tabakspillen-geest.

Gij zult het niet voor niemendal eten).

De leerlingen namen het medicijn-poeder in, om den tabaksgeest in zich vast te leggen, die hen geheel vervulde.

Op den morgen van den vierden dag werd iedere candidaat met zijn maagd in een hangmat vol *juku*-mieren gewikkeld. Akumawai liet er de paren ³²⁾ vreeselijk door de mieren bijten. Hij maakte de jongelingen weer geschikt voor 't huwelijksleven, anders konden zij nooit veilig met vrouwen omgaan.

Dien zelfden middag zou het *pujai*-feest beginnen. De maagden versierden haar studenten, als voor den leerdans. Echter beschilderden zij tevens hun gelaat. Een roode dwarsstreep vormde er de scheiding tusschen 't voorhoofd en 't haar. Twee mooi geteekende zwarte schorpioenenstaarten verbonden de neusvleugels met de mondhoeken. Boven de oogen kleefden donzen wenkbrauwen.

De maagden vulden vijf *saperakon* met tabakswater voor haar gebeten studenten. In elk dezer volle schalen liet Akumawai ook twee levende *juku*-mieren zetten. Aller inhoud zuiverde hij met tabaks-rook. De *pujai* blies dien rook uiterst krachtig door zijn pijlrieten staf in den drank. De candidaten ledigden hun schaal met de bedwelmde mieren zoo vlug mogelijk.

Bevangen door den mierengeest dansten de bekwame leerlingen zingend met hun maagden in een cirkel rond. Al de jongelui volgden Akumawai na, die er zich nevens de meesteres statig voortbewoog. De *pujai* schudde zijn rammelaar op de maat hunner feestliederen, waarvan eenige luiden:

1. *Kowi-tje-to kemeroko-to tapulupo-ke, itjusuwe-ke, sipio-sipio-ke, alakuse-ke!*

Kemeroko-to; kemeroko-to!

(Beschilder mij vlug met tapulupo-sap, met roekoe, met sipio-sap, met alakuseri-gom!

Beschilder mij; beschilder mij!)

³²⁾ Deze deden niet anders dan elkaar omstrengeld houden.

2. *Erome juwac-ra; jakuwalę-jano suwanopuitia.*

Erome juwac-ra; jakuwalę erupopui suwanopuitia.

Jakuwalę netemui.

Jakuwalę nomai.

Eropato pai-niakale, jakuwalę womapo-nala.

Jakuwalę-sanumuitia.

(Heden dans ik; mijn begeestering zal ik alweer gedanst hebben (uitdansen).)

Heden dans ik; mijn begeestering-stomme zal ik gedanst hebben.

Mijn *pujai*-geest is dronken.

Mijn *pujai*-geest is gevallen.

Het kan ook zijn, dat mijn *pujai*-geest op deze plaats gevallen is.

Ik zal hem opgeraapt hebben.)

Het dansen in de begeestering wil zeggen, dansen met den *pujai*-geest, of in een begeesterden toestand. „Stomme” is de eigennaam der begeestering die uitgedanst zal worden.

Bij de herhaling van zijn danslied noemt de *pujai* telkens een verschillende begeestering, naar gelang dat hij bevangen wordt door bedoeld wezen, bijv. *Tčkoken* (schreeuwer), *Tukajana*, *Mapuluwai* of *Siritjojana*.

3. *Jepitję jukuli wopulę, cnetoko-se, pujai-sitjon!*

(Kijkt eens, of mijn medicijn-mier komt, *pujai*-candidaten!)

Bedoelde mierengeest komt de dansers bijten, die reeds dronken zijn. Hij heet ook *uwano-jopotolę* (dans-baas).

4. *Itjumapo enetandoko-se, tonolo totolio, tonolo tokoko, tonolo wala, tonolo wajaja, tonolo pisiru!*

(Gaat eens kijken of de vloed gerezen is, vogel snip, vogel flamingo, vogel scharlaken ibis, vogel lepelbek, vogel kleine witte reiger!)

De zanger herhaalt dit lied met elk der genoemde vogels afzonderlijk.

5. *Jerekumulę popo-naka akuwairekon maloposatoenje, wolijan.*

(Gij brengt zoo vaak uw kalebassen voorbij, vrouwen, dat ik hongerig geraak.)

6. *Watuwenakamai-ra tamu-poko wioku-woku.*

(Ik heb mijzelf geheel van 't braaksel ontlast om de tabak, den drank.)

De vermoeide paren staakten den dans, om zich met *kasiri* op te

frisschen. Dit bijzonder treif wegnemingsfeest ³³⁾ eindigde tusschen licht en donker.

Nog twaalf dagen bleven de stafdragers in hun *tapui* wonen. Zij aten slechts de ronde cassave-broodjes met hagedissenvleesch. Zij dronken uitsluitend *kasiri*.

De vermagerde treifhouders zetten hun staven tegen den laatsten middag in 't open huis ter zijde. Akumawai verhelderde hun oogen nog eens met pepersap. Zij zouden krabben met hem gaan vangen voor het algemeene treifwegnemingsfeest.

De gewezen stafdragers vergezelden Akumawai en de leidster naar de gereedliggende korjalen. Achter de jongelingen liepen hun maagden met haar krabben-korven op den rug. Allen zongen:

Kewejule nembamac.

Kusa-jumu eka-se-man.

Apuitioko-se watamolepatononembo!

(Onze zon neigt van het culminatie-punt.

De krabben-geest wil bijten.

Krijgt hem, geslaagde *pujai*-leerlingen!)

Akumawai bracht de krabbenvangers alsmede hun helpsters, door de Malakame kreek naar de monding der Marowijne. Hij besmeerde er het achterhoofd zijner toekomstige collega's met modder. De krabben-grootvader zag de bemodderden voor zijn eigen schepselen aan, dus konden zij ongestraft de noodige krabben bemachtigen. Eer de avond viel, waren de jongelingen weer in 't leerhuis teruggekeerd, dat zij eerst den volgenden dag voorgoed verlaten zouden.

XIV.

Feest bij de bevordering tot *pujai*.

Des ochtends inviteerde Akumawai persoonlijk al zijn dorpsge-nooten om op 't groote feest te komen, dat in den namiddag be-ginnen zou. De gepromoveerde leerlingen gingen warapa's schieten,

³³⁾ Treif of treef noemt men in Suriname verboden voedingsmiddelen, be-zittingen of handelingen, kortom alle verboden zaken waarvan het gebruik, bezit, enz., den betrokkene (op min of meer bovennatuurlijke wijze) ziek zou maken. Zie voorts Encyclopedie van Nederlandsch West-Indië (s-Gravenhage-Leiden, 1914—1917) artikel Treef, en The trafe-superstition in Surinam, by L. C. van Panhuys, in Proceedings of the twentyfirst International Congress of Americanists. The Hague, 1924.

vermits deze soort boschvisch er niet mocht ontbreken. Zij namen een bad in de kreek alvorens zich van daar te verwijderen.

De bevorderde studenten lieten zich netjes door hun maagden beschilderen. Deze maakten alles klaar voor de gebruikelijke plechtigheden.

Akumawai wendde zich tot de uitgenoodigde gasten, zeggende dat zijn wijze leerlingen in den rook der brandende krabben en visschen staan zouden.

De vrouwen roosterden de gevangen krabben en verbrandden de geschoten warapa's. Al hun tabaksgeesten gewenden de *pujai*-candidaten veilig aan het vuur, door in den krabben-rook te staan. De vuurschuwe *takini*-geesten maakten zij schadeloos met den waraparoek. Zonder levensgevaar zou geen hunner ooit vuur kunnen naderen, wanneer bedoelde wezens nog daarvoor vreesden.

De beroekte studenten proefden slechts eenige stukjes krab; zoo ook Akumawai, zijn ambtgenooten en de andere volwassen dorpeelingen. De kinderen smulden naar hartelust van de overgebleven krabben.

De verkrijgbare treif-waren lagen reeds in de *tapui* opeengestapeld. Elk dezer voorwerpen beroekte Akumawai zorgvuldig met zijn sigaar. Hij uitte den wensch om 't met zijn leerlingen te gebruiken. Zoo mogelijk moest dit waarlijk gebeuren. De meester nam een hapje van gezuiverde spijs, alsook een slokje van den drank, en de treifwegnemers volgden zijn voorbeeld. Telkens werd het resteerende onder de geinviteerde dorpeelingen verdeeld, evenals de geroosterde krabben. De ontbrekende zaken behandelde Akumawai uitsluitend in woorden, vermits het niet werkelijk kon geschieden. Wild grooter dan de withals peccari, mochten de gespijzigde kandidaten eerst na drie jaren eten. Alle sterk riekende dingen zouden even lang hun treif blijven.

De tabaksmeester mag nooit het vleesch van den bloedrooden ara gebruiken, zelfs niet proeven. Geen *takini*-meester eet kwata. Alles van koeien, of runderen afkomstig vormt de grootste treif onzer *pujajan*. Zij mogen wel spijsen nuttigen die met spek klaargemaakt zijn, doch niet in varkensvleesch bijten.

Meester Akumawai riep de gewezen kandidaten toe:

Pujai-me-manan, puitjonon (jelui zijt *pujai*, jongelingen).

Ajerepalę-ke kęndatałętoja, pujai-sirekon (ik heb u met uw spijs gevoerd, mijn leerlingen).

Ajuwatoko pujajo (danst collega's)!

De mannen schaarden zich in rijen. Allen sloegen de armen om elkanders hals, teneinde zij aan zij te dansen, hetgeen de vrouwen ook deden. De dansenden bewogen zich op de maat van het tromgeroffel, *kuwama*-gefluit en *kalawasi*-gerammel. Zij zongen populaire feestliederen. De vrouwen deelden gewone dranken rond, te weten *paja*, *pajawalu* en *kasiri*. Het dubbele treifwegnemingsfeest duurde tot zonsopgang.

Vele *pujai*-candidaten worden door hun meester afgewezen. Sommigen zijn geestelijk ongeschikt. Anderen kunnen de vereischte medicijn niet verdragen, en zooal meer.

De geboren meester drinkt nooit *pujai*-medicijn. Hem bevangen de geesten vanzelf, waarom hij vrij over hen kan beschikken. De geërfde wezens verlaten hun baas nooit, maar maken dezen ziek, wanneer hij onzedelijk handelt.³⁴⁾

Door de nawerking der *pujai*-medicijnen verschijnen drie groepen geesten, te weten de tabaks-, de *takini*- en de peper-*akelç*. Deliriumlijders nemen de alcohol-*akelç* waar. De *jakuwa*-begeestering moet een vreemdsoortig delirium zijn, hetwelk de *pujai* opwekt, om de verschijnselen daarvan te exploiteeren.

XV.

Praktische lessen.

De nieuwe *pujai* beproeft genezingen.

Meester Akumawai gaf zijn onervaren collega's ook praktische lessen in zoo'n kegelvormigen *tokai*, of geneeshut. Zij hielpen er verscheidene patienten van den booze verlossen. De assistenten verdeelden onderling de kwelgeesten waardoor de lijders bezeten waren. Elk hunner rukte zijn deel van den ongelukkigen zieke af, hetzij een stuk *jolokan*, het geheele onding, of meerdere individuën. Allen werkten op den tast, want zij konden nog geen demonen zien. Ieder een deed ondervinding voor het ambt op, dat hij in zijn eigen *tokai* uitoefenen zou.

Maliwiaju kreeg weinig te doen. Zijn stamgenooten durfden hem niet hun leven toevertrouwen. Zij stelden zich liever onder behandeling van ervaren meesters.

Maliwiaju genas zijn neefje Sjomutoko van chronischen lossen

³⁴⁾ Alle soort van kwaad wordt hiermede bedoeld.

buik. Toevallig was er geen andere *pujai* in het dorp aanwezig dan hij. Moeder Iwiate moest haar ziek kindje door den jongen meester laten behandelen, waarom zij tot hem sprak:

eme jetumbe-pole-man, pîrê (mijn kind is zeer ziek, broertje).

Pujai pujainiako-se êwa (*pujai* hem voor mij).

Jolokan-be-man (de kwade geest deert hem).

Daarop zeide Maliwiaju eenvoudig:

Otêwateman, wawa (het is niets, zus).

Ekeleka wosa (ik kom haar van den booze verlossen).

Sametake (ik zal haar schoonschrapen).

Maliwiaju schutte een *tokai* in zijns zusters hut af. Dit medisch kamertje met wanden van palmladeren trad hij na zonsondergang binnen. Hij ging op een kaaiman-bank zitten, schudde den rammelaar en zong zijn begeesteringslied.

Maliwiaju ontbood zijn *jakuwakon*, om hem te assisteeren. Geen dezer bovenaardsche wezens vertoonde zich aan den oproeper, maar elk legde niettemin zijn steentje in diens *malaka* vast. Slechts dat van het Opperwezen bleef er voortraten, waardoor hij wist, dat al zijn helpers gearriveerd waren.

Maliwiaju plaatste den zieken zuigeling voorover in de hangmat. Zonder den rammelaar weer neer te leggen, schraapte hij met beide handen voorzichtig een boozen *imiarwale* van diens rugje af. Natuurlijk vocht de kwade geest hevig met zijn goede soortgenooten, doch bezweek ten slotte voor de overmacht. Tot het knarsetandende onding sprak Maliwiaju barsch:

Itiango, jawanne jolokan (ga weg, leelijke kwade geest)!

Kasakimaitjolo mose pitani (plaag dit kind niet)!

Maliwiaju moest zijn zusje Kaseko behandelen, die op een vreemde wijze wegwijnde. Vele *jakuwakon* zond hij uit zijn *tokai*, om den booze te pakken, die haar wilde vermoorden.

Zij was door onderscheidene demonen bezeten, waartegen de zwakke *pujai* volstrekt niets vermocht. Boosaardiger kwelgeesten vervingen de verdrevene, waardoor hun slachtoffers toestand spoedig verergerde. Maliwiaju liet zijn patiente in de *pujai*-hut brengen, maar kon haar toch niet genezen. De wijze meester Wesejai redde het kind zonder moeite uit de klauwen der gevaarlijke wezens.

Maliwiaju beproefde kleine Sowi van een onbekenden demon te verlossen. Zijn *jakuwakon* brachten den vermeenden kwaadwillige in de *tokai*, en hij stuurde het gevangen individu onmiddellijk naar diens ochtendloozen hemelzolder. Toch bleef zijn patiente ziek, want

een listige *sakombo-jumu* hield haar omstrengeld. Genoemde slangen-geest had een minderwaardigen booswicht in zijn plaats gezet, welke plaatsvervanger door den onwetenden *pujai* verdreven was geworden. Een kundige *obia-man*³⁵⁾ zou den waren schuldige overmeesterd hebben, maar de lijderes stierf voor het kon geschieden.

Alle van den booze verlost e patienten moeten treif houden. De gespijzigden zijn verplicht om te dansen en zingen. Natuurlijk mag de *pujai* in hun plaats optreden.

Maliwiaju praktiseerde ruim vijf jaren, alvorens de bovennatuurlijke wezens van elkander te kunnen onderscheiden. Zij verschenen hem schoorvoetend, vermits hij zoo weinig voor de *pujai*-kunst gevoelde. Twee jaren na de medicijn-kuur waren zijn geestdriftige collega's reeds uitstekende zieners.

Eenige weken voor onze kennismaking dronk Maliwiaju weer *takini-sap*. Hij gebruikte dezen *pujai-kasiri* uitsluitend om zich van een kwaal te genezen. Toch zouden de geesten ervan levenslang bij hem blijven.

Wie *pujai-kasiri* wil drinken, als geneesmiddel, moet zich tot den *takini*-meester wenden. Deze neemt de medicijngeesten van den patient over, of zendt hen weg. In het eerste geval zegt hij tot die geesten:

Ajapui pia-neitiake (hij zal u niet kunnen houden).

Ajapolemu awu-weitiake (ik zal uw meester zijn).

XVI.

Droom uitlegging.

Alle droomen hebben een oorzaak, verklaart de *pujai*, waarom zij natuurlijk uitlegbaar zijn. Zelden komen droomen letterlijk uit, omdat zij meestal op gelijkenissen berusten.

Maliwiaju kon goede vergelijkingen maken en was een uitmunten de droomuitlegger. Ziehier een staaltje van zijn werk:

De jongeling droomt, dat hij onophoudelijk water in een put tusschen het struikgewas wil drinken, maar ten slotte daarin valt.

Hij zal weldra beginnen te vrijen. De put stelt een bron van genot voor. Het vallen in deze, beteekent in moeilijkheden geraken.

De man droomt, dat hij eigenhandig manga's verzamelt, welke vruchten onder den boom voor het oprapen liggen.

³⁵⁾ Neger-dokter.

Hij zal spoedig een vrijster vinden, of wild schieten. De afgevallen manga's zijn gelijk huwbare maagden of eetbare dieren (versch vleesch).

De man droomt, dat hij vergeefs een der vele maagden tracht te grijpen, die hem voorbij snellen.

Hij zal vooreerst geen vrouw krijgen, of wel niets van de jacht thuisbrengen. De vliedende maagden zijn onwillige jonge dochters of vluchtende dieren.

De jager droomt, dat hij een nieuwen hoed op heeft.

Hij zal zeker wild bemachtigen. Den hoed zal hij met het daarvoor ontvangen geld koopen.

De jager droomt, dat hij inderhaast een nieuw geweer koopt.

Hij zal binnenkort in 't huwelijk treden. Het geweer moet dienen, om wild voor zijn aanstaande vrouw te schieten.

De jager droomt, dat hij met roekoe besmeerd is.

Hij zal gelukkig zijn op jacht, want 't roode sap komt overeen met dierenbloed.

De vader droomt, dat er een bacoveplant met een tros vruchten in zijn verlaten kostgrond staat.

Een kind van den man zal sterven. De tros bacove aan de moederplant gelijkt het wichtje aan moeders borst, en de verlaten kostgrond gelijkt den akker des doods.

Iemand droomt van een lek huis.

Een familielid van hem of haar zal 't tijdelijke met 't eeuwige verwisselen. Het lekke huis moet een doodkist verbeelden, die naden bezit, waardoor het lijkwater wegvloeit.

Iemand droomt dat er visschen in 't water zwemmen.

Bedoelde persoon zal het verlies van bloedverwanten te betreuren hebben. Visschenoogen zien er even glazig uit als die van lijken.

Korjalen in den droom maken, heeft den dood van een familielid te beteekenen, want genoemde vaartuigen zijn Indiaansche doodkisten.

Eten koken in den droom, is spijsen voor een familielid klaar maken, om op reis naar de andere wereld te nuttigen.

Wie in den droom overmatig veel eet, zal aldoor hongerig wezen. Hij of zij kan zulks voorkomen door het gedroomde aan een ander te vertellen.

Wie in den droom flink steelt, wordt sekuur een behendige dief of dievegge.

Wie anderen in den droom hoort lachen, zal een ongeluk overkomen. Het lawaai bij die gelegenheid zal klinken als gelach.

XVII.

Verklaring van wonderteekens, enz.

Maliwiaju verklaarde ook wonderteekens.

De gewone groene papegaai laat zijn naam-geluid des nachts alleen aan personen hooren, wier bloedverwanten sterven zullen.

Zoo de papegaai-slang op 't dak eener hut kruipt, zal een der familie omkomen die er in woont.

Wie een groote tweekoppige slang³⁶⁾ tegenkomt, moet zich op den dood van een volwassen familielid voorbereiden. Ziet hij of zij echter een kleine tweekoppige slang, dan zal een kind in de familie hoogst waarschijnlijk den tol der natuur betalen.

Wie tengevolge van een prikkelend gevoel een rusteloozen nacht doorbrengt, kan des ochtends vroeg bezoek van iemand verwachten, die zeer behaard is.

Volgens Maliwiaju beginnen alle ster-seizoenen, wanneer het betrokken sterrenbeeld tegen zonsopgang vlak boven zijn hoofd schittert. Het Indiaansche nieuwe jaar vangt in den grooten drogen tijd aan, als de zevenster omstreeks vijf uur des morgens op 't culminatiepunt staat.

De *kupirisi* (schaap-luiaard) komt 't meest voor als zijn *jumu* (wezen) in den vorm eener kleine wolkachtige massa tegen het einde van den kleinen regentijd opkomt.

De *paraka* kondigt den grooten drogen tijd aan. De cicade doet hetzelfde met zijn krakend geluid. Beide verkeerren onder den invloed hunner sterrebeelden, of hemelsche wezens.

XVIII.

De ontdekking van het tabaks-*pukai*-geheim
(Caraïbische mythe).

Eertijds was de tabaks-medicijnkunst geheel onbekend. De booze geesten plaagden onze Indianen verschrikkelijk, waardoor velen

³⁶⁾ Ringhagedis, *Amphisbaena*.

hunner spoedig wegwijnden. De Almachtige moest zijn roode kinderen bijstaan, want zij konden zichzelf niet meer helpen.

Op zekeren dag ging een Caraïbische jongeling in het bosch om te jagen. Hij kwam er een *Imiawale*³⁷⁾ tegen, welke Boschvarkens-grootvader op een ouden Indiaan leek. De twee woudloopers groetten elkander zeer vriendelijk. Daarna vroeg *Imiawale* nieuwsgierig: „Wat voert gij in deze wildernis uit, jonkman?” waarop de roodhuid eerbiedig antwoordde: „ik ben op jacht, grootvader”.

Imiawale wilde een praatje met den jager houden. Beiden zetten zich op een omgevallen boomstam neer. Natuurlijk sprak de jongeling over de kwade geesten, alsmede slechte tijden. Ten slotte kreeg *Imiawale* innig medelijden met zijn armen vriend. Hij zou dezen leeren om de goede geesten op te roepen ter verdrijving der booze. Onmiddellijk kon de stakker met hem mee gaan.

De Indiaan vergezelde *Imiawale* naar diens verblijfplaats. Op een savanne nabij de Oganabo kreek, aan de Lakubo zijde stond bedoelde witte legerstede met twaalf appartementen. Daarin hielden vroede boschvarkens-grootvaders geregeld *pujai*-oefeningen.

De *Imiawale*-baas begon zijn leerling meteen te onderrichten. Zes maanden lang moest deze vlijtig studeeren. Bovendien dwaalde hij nog zes maanden in 't woud rond. De jongeling leefde er volkomen als de dieren, of vleeschbezittingen zijner lievelingsgeesten. Aldus raakte hij geheel met deze vertrouwd.

Tevergeefs hadden de Indianen overal naar hun verloren stamgenoot gezocht, weshalve zij dachten, dat hij op jacht omgekomen was. Tot aller vreugde verscheen hij op een middag weer in 't dorp. Hij vertelde hun van zijn verblijf bij de geesten. Het *pujai*-geheim wilde hij niet onthullen alvorens uitmuntende proeven zijner kunst geleverd te hebben.

De roodhuid verrichtte vele *pujai*-wonderen. Zelfs doodelijk kranke roodhuiden maakte hij weder gezond. Hij leerde zijn kunst aan anderen, en zoo werd die alom bekend.

XIX.

De ontdekking van het *takini-pujai*-geheim (Caraïbische mythe).

Eertijds werd 't *takini-pujai*-geheim door *Julamale*³⁸⁾ aan een braven Indiaan geopenbaard. Bedoelde apengod verscheen hem in

³⁷⁾ Zie noot 19).

den droom. Bij die gelegenheid leek de schepper sprekend op een menschelijk wezen. De roodhuid zag den *takini*-meester voor een stamgenoot aan, hoewel diens huidkleur zeer donker was.

Julamale leerde den Indiaan goed pujaien. Beiden maakten al de noodige voorwerpen gereed. De student dronk het roode sap, dat zijn meester uit den *takini*-boom voor hem getapt had. De goede geesten riep hij met zang en rammelaar te hulp. Hij oefende zich in het verdrijven van demonen.

De roodhuid bracht het gedroomde in praktijk. Zodoende werd hij binnenkort een wijze meester. Op zijn cursus studeerden een groot aantal jongelingen voor *pujai*. Tot vandaag nog is de *takini*-medicijnkunst aan onze Indianen bekend.

³⁸⁾ Zie noot 20).